

BETÆNKNING
ANGÅENDE
FORLIGSMÆGLING I BORGERLIGE
RETSSAGER

AFGIVET AF
DET VED JUSTITSMINISTERIETS SKRIVELSE AF
20. MARTS 1948 NEDSATTE UDVALG

ex. 2

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
195 1

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
<i>Indledning</i>	5
<i>Historisk oversigt</i>	7
A. Før retsplejeloven	7
B. Efter retsplejeloven	9
C. Ratihabition af forlig	12
<i>Fremmed ret</i>	13
A. Norsk ret	13
B. Svensk ret	14
C. Fransk ret	15
D. Tysk ret	16
E. Engelsk ret	16
<i>Den mod den nugældende jorligsordning fremsatte kritik</i>	17
<i>Udvalgets undersøgelser og resultat</i>	19
A. Den tvungne kommissionsmægling	19
a. Undersøgelser	19
b. Resultat	22
B. Ratihabition af forlig	25
<i>Udvalgets forslag til ændringer i retsplejeloven</i>	28
A. Forligsmægling ved retten	28
B. Tvangsfuldbyrdelse af anerkendte fordringer	30
<i>Udvalgets forslag til ændring i medhjælperloven</i>	33
<i>Udvalgets forslag til ændringer i retsafgiftsloven</i>	35
<i>De økonomiske virkninger af forligskommissionernes ophævelse</i>	37
A. Publikum	37
B. Det offentlige	38
C. Forligsmæglerne	39
<i>Lovforslagene</i>	40
Udkast til lov om ændringer i retsplejeloven	40
Udkast til lov om ændring i medhjælperloven	44
Udkast til lov om ændringer i retsafgiftsloven	45
<i>Bilag:</i>	
Bilag 1. Samlet oversigt over forligskommissionernes virksomhed i 2. halvår 1948.	46
2. Tabel over afsluttede forligssager i 2. halvår 1948 (uden sontring mellem incasso- og andre sager).	47
— 3. Tabel vedr. incassosager i 2. halvår 1948.	48
— 4. Tabel over andre forligssager i 2. halvår 1948.	49
— 5. Statistik over forligte sager ved Københavns byret	50
— 6. Statistik vedr. forligsklager, som er udfærdiget af andre end sagførere	51
— 7. Skrivelse af 5. december 1949 fra præsidenten for Sø- og handelsretten i København	52
— 8. Uddrag af betænkning af 1940 angående medhjælperloven	53
— 9. Oversigt over forligsmæglernes erhverv og aldersfordeling	55

Indledning.

Forligsvæsenet i Danmark kunne i sommeren 1945 fejre sit 150 års jubilæum. Medens det danske retsvæsen iøvrigt blev omorganiseret og moderniseret ved retsplejereformen i 1919, opretholdt lovgivningsmagten i alt væsentlig den bestående forligsordning. Når man tager de betydelige ændringer i betragtning, som har fundet sted i de sociale og økonomiske forhold siden forligsvæsenets indførelse i slutningen af det 18. århundrede, kan det ikke undre, at spørgsmålet om en reform på dette område før eller senere måtte komme på tale. Man har da også ved flere lejligheder siden retsplejelovens ikrafttræden såvel på rigsdagen som i juridiske fagskrifter drøftet betimeligheden af at opretholde den tvungne forligsmægling ved forligskommissionerne.

Spørgsmålet om en ændring af de gældende regler om forligsmægling blev påny aktuelt efter krigen bl. a. på grund af den betydelige stigning i de borgerlige retssagers antal¹⁾, og emnet blev sat på dagsordenen ved Den danske Dommerforenings årsmøde den 11. oktober 1947. Ved mødet, der blev indledet med foredrag dels af medlem af Sagførerrådet landsretssagfører B. Fisch-Thomsen, Vejle²⁾, dels af Dommerforeningens formand civildommer Hj. Ringberg, Odense, vedtoges sålydende resolution:

„De ved Den danske Dommerforenings møde den 11. oktober 1947 tilstedeværende dommere henstiller til justitsministeriet at nedsætte et udvalg til at afgive indstilling om, hvorvidt de gældende regler om forligsmægling i borgerlige sager bør opretholdes, eventuelt med hvilke ændringer.“

Resolutionen blev den 24. oktober 1947 behandlet på et møde i Sagførerrådet, hvor det enstemmigt vedtoges at tiltræde resolutionen. De to henvendelser medførte, at justitsministeriet under 20. marts 1948 nedsatte et udvalg med den opgave at afgive indstilling om, hvorvidt de gældende regler om forligsmægling i borgerlige retssager bør opretholdes, eventuelt med hvilke ændringer.

Udvalget fik følgende sammensætning:

Kontorchef i justitsministeriet, senere overformynder // *L. Thomsen*, formand.

Retspræsident *Kaj Mundt*, København, udpeget af Østre og Vestre landsret.

Civildommer *Hj. Ringberg*, Odense, udpeget af Den danske Dommerforening.

Dommerfuldmægtig *Morten Møller Hviid*, Nykøbing F., udpeget af Foreningen af Dommerfuldmægtige i Danmark.

Landsretssagfører *C. Torkild-Hansen*, København, udpeget af Sagførerrådet.

Landsretssagfører *B. Fisch-Thomsen*, Vejle, udpeget af Sagførerrådet.

Fhv. borgmester *C. E. Christiansen*, Maribo, udpeget af Den danske Købstadforening.

¹⁾ Herluf Ludvigsen, U. f. R., B. 1947, s. 63 og 280.

²⁾ Trykt i Juristen 1948, s. 25 ft.

Gårdejer, amtsrådsmedlem *Lauge Pedersen*, Lundtofte pr. Holsted, udpeget af Amtsrådsforeningen i Danmark.

Ved skrivelse af 21. juli 1950 beskikkede justitsministeriet yderligere kontorchef i socialministeriet *V. Baron Wedell-Wedellsborg* til at indtræde som medlem af udvalget under dettes forhandlinger angående den i medhjælperlovens § 34 omhandlede særlige forligsmægling.

Som udvalgets sekretær har indtil efteråret 1948 fungeret daværende fuldmægtig i justitsministeriet *J. H. G. Baron Zytiphen-Adeler* og derefter sekretær i justitsministeriet *Hans-Otto Vollmond*.

Som resultat af udvalgets arbejde foreligger nu nærværende betænkning.

København, februar 1951.

C. E. Christiansen.	B. Fisch-Thomsen.	Morten Hviid .	Kaj Mundt.	Lauge Pedersen.
Hj. Ringberg.	H. L. Thomsen, formand.	C. Torkild-Hansen.	V. Wedell-Wedellsborg .	

//. Vollmond.

Historisk oversigt.

A. Før retsplejeloven.

Grundlaget for de gældende bestemmelser om forligsmægling er *forordningen af 10. juli 1795* om Forligelses-Commissioners Stiftelse overalt i Danmark samt i Kiøbstæderne i Norge. Allerede i Chr.V's danske lov fandtes spredte forskrifter om forligsmægling i retstvister, ligesom adskillige senere lovbud påbød foretagelse af forligsprøve i visse arter af sager, førend rettergang måtte nyde fremme¹). Forordningen af 1795 indførte en almindelig regel om, at der i alle borgerlige tvister skulle søges mæglet forlig mellem parterne før den egentlige retssags påbegyndelse. Fra dette generelle påbud undtog forordningens §§ 19 ff alene enkelte arter af sager, såsom vekselsager, sager om fordringer i døds- eller konkursboer og sager anlagt efter vedkommende kollegiers eller øvrigheders foranstaltning m. v. — undtagelser, der i det væsentlige er opretholdt ved retsplejeloven.

I indledningen til forordningen motiveres lovgivningen med, at „det er en af de behageligste Gienstande for Kongens Ønsker at kunne, ved mindelige Foreninger, see unødvendige og bekostelige Rettergangs Tretter imellem Undersaatter forebyggede". Forordningen må ses på baggrund af, at ikke alene sagførerne, men også de sportellønnede dommere dengang havde en økonomisk interesse i et stort antal retssager — en tendens som lovgiveren søgte at modvirke ved forordningens bestemmelser.

Forligsmæglingen blev derfor — bortset fra gæsteretssager, private politisager og sager ved gældskommissionen i København — ikke henlagt til domstolene, men forordningen oprettede en ny organisation inden for retsvæsenet: *forligskommissionerne*. Disse kommissioner fik til opgave at foretage den tvungne forligsmægling i retssager, og forordningen bestemte (i § 43), at de for kommissionerne indgåede forlig skulle have samme kraft og virkning som en usvækkelig og upåankelig dom og følgelig kunne fuldbyrdes ved eksekution.

Om sammensætningen af forligskommissionerne bestemte forordningen, at kommissionen i København skulle bestå af 3 personer, nemlig en assessor i Hof- og stadsretten, et medlem af magistraten og en borgerrepræsentant (en af stadens 32 mænd). I købstæderne skulle forligskommissionerne have 2 medlemmer, der blev valgt af borger-skabet. På landet skulle amtmanden selv forestå forligs væsenet eller på fraliggende steder beskikke de dueligste og redeligste herredsfogder²) eller andre retsskafne og kyndige mænd. Prokuratorer kunne ikke vælges til forligskommissærer, „efterdi de tvistende parter forud kunde have benyttet sig af deres rådførsel".

¹) Om ældre lovgivning, se J. E. Larsen, Samlede skrifter, III, 1, (1858), s. 141 ff. og J. H. Deuntzer, Om forligsmægling i civile sager (1887), s. 1 ff.

²) Ved kancelliskrivelser af 3. juni 1797 (Norge), 6. oktober 1807 (Island) og 7. juni 1831 (Island) er det udtalt, at dommere såvidt muligt ikke bør beskikkes som forligsmæglere. Skrivelse af 3. juni 1797 begrundet dette standpunkt med, at der „kunde flyde Mistillid til deres Nidkjerhed i at bevirke mindelige Foreninger, forsaavidt som Sagernes Henvisning til Rettergang medfører Fordeel for dem, som Underdom mere".

Parterne skulle møde personlig til forligs mæglingen i forligskommissionerne, dog kunne der ved lovligt forfald som fuldmægtig sendes en god mand, men forordningens § 38 forbød udtrykkelig enten at medtage eller i sit sted at sende prokuratorer til at forhandle i kommissionen.

Forordningens påbud om tvungen forligsprøve ved forligskommissionerne og personlig mødepligt for disse søgte man at gennemføre ved forskellige sanktioner, som blev nærmere udformet og udvidet ved plakat af 30. oktober 1798 (om møde ved fuldmægtig) og forordning af 11. august 1819 (om mulkt for unødigt trætte).

Undlod en sagsøger at prøve forlig for forligskommissionen, inden en retssag blev indbragt for domstolene, eller udeblev lian fra mødet i forligskommissionen, blev sagen afvist ex officio af retten. Hvis indklagede udeblev fra mæglingen i forligskommissionen, skulle han af retten idømmes en mulkt for unødigt trætte, og yderligere blev han, når sagsøgeren nedlagde påstand herom, dømt til at betale sagens omkostninger i 1. instans, selvom han vandt sagen. Mødte en part ikke personlig i forligskommissionen, men nøjedes med at sende en fuldmægtig, uanset at han ikke var lovlig forhindret i at give møde selv, gjaldt tilsvarende regler, idet den pågældende kunne idømmes rettergangsboøde og sagsomkostninger, jfr. pl. af 30. oktober 1798. Retten undersøgte dog ikke af egen drift, om den pågældende havde lovligt forfald, men kun hvis modparten rejste spørgsmålet, en bestemmelse, der efterhånden som det blev almindeligt, at begge parter lod møde ved fuldmægtig i forligskommissionerne, bidrog til at afsvække påbudet om personligt fremmøde.

Ved *lov af 4. marts 1857* omorganiseredes forligskommissionerne udenfor København. Hver købstad og dens naturlige opland skulle udgøre en forligskreds, og de landsogne, som ikke kunne henlægges til nogen købstadskreds, forenedes til egne forligskredse. I hver forligskreds skulle der være en forligskommission bestående af to medlemmer. I købstadskredsene valgtes det ene medlem af kommunalbestyrelsen og det andet medlem af vedkommende amtsråd, medens amtsrådene i landkredsene valgte begge medlemmer. Valget til hvervet, der var et borgerligt ombud, skete for et tidsrum af 6 år, men med adgang til genvalg. Dommere og deres fuldmægtige kunne, ligesom sagførere, ikke vælges til forligsmæglere. Forligskommissionerne udenfor København var altså rene lægmandsinstitutioner; i København bevaredes assessoren derimod lige til 1919.

Som nævnt henlagde forordningen af 1795 forligsmæglingen til retten i gæsteretsager (navnlig so- og handelssager) i og udenfor København, i private politisager og i sager ved gældskommissionen i København.

Endvidere bestemte *tyendeloven af 10. maj 1854* §§ 65 ff, at mæglingen i tvistigheder mellem husbond og tyende på landet og i aftægtssager skulle foretages af en særlig forligsmægler — tyendeforligsmægleren —. der blev udnævnt i hver landkommune af sognerådet.

Endelig nedsattes ved *lov om oprettelse af en sø- og handelsret i København af 19. februar 1861* en særlig forligskommission til foretagelse af mægling i sø- og handelssager, der anlægges mod en part med bopæl eller ophold i København. Kommissionen skulle bestå af 2 af rettens sagkyndige medlemmer, der udførte hvervet efter omgang. Loven har særlig interesse derved, at den er præget af mere moderne og praktiske synspunkter, bl. a. ved at den lemper de strenge møderegles i forordningen af 1795. Således blev den personlige mødepligt afskaffet, og sagførere var ikke udelukket fra at give møde som fuldmægtige for parterne.

B. Efter retsplejeloven.

Under arbejdet på retsplejereformen mente man oprindeligt, at det lå udenfor reformens formål at indføre ændringer i reglerne om forligsmægling. Det af den såkaldte anden proceskommission i 1877 udarbejdede udkast til lov om den borgerlige retspleje bibenoldt derfor i princippet forligskommissionerne, men deres virksomhed begrænsedes til alene at gælde landsretssager, idet man foreslog, at den tvungne forligsmægling i underretssager — værdigrænse 400 kr. — skulle foregå ved retten på den måde, som hidtil havde været gældende i private politisager¹⁾. Derimod stillede den i 1892 nedsatte tredje proceskommission, der afgav betænkning 1899, forslag om afskaffelse af forligskommissionerne og henlæggelse af den tvungne forligsmægling til retten²⁾. Begrundelsen for forslaget var dels af praktisk art, dels mere principielle betragtninger. Med hensyn til det første henviste proceskommissionen til, at det ikke ville være muligt at opretholde forligskommissionerne alene af hensyn til landsretssagerne, da underretssagerne både var det langt overvejende antal sager og de bedst egnede til forligsmæssig afgørelse. Men dernæst fandt man forligsmæglingen med overtalelsesforsøg for lukkede døre og med forbud mod bevisførelse angående, hvad der tilstås eller foreslås under mæglingen, såvel utidssvarende som i strid med det offentlighedsprincip, som skulle gennemføres i retsplejen.

Det af regeringen i 1901 i overensstemmelse hermed fremsatte lovforslag mødte imidlertid modstand i rigsdagen. Det af folketinget nedsatte udvalg ønskede den gældende ordning opretholdt i det store og hele og anførte, at erfaringen havde vist, „navnlig på landet og i det hele på steder, hvor der kan forudsættes personlig kendskab og beslægtet tankegang mellem parterne og forligsmæglerne, at mange sager er blevne forligte, som under andre forhold næppe ville være blevne det, særlig heller ikke ved retten“³⁾. Resultatet blev, at man opgav tanken om at ophæve forligskommissionerne, og reglerne om den tvungne forligsmægling ved disse blev følgelig uden væsentlige afvigelser optaget i lov om rettens pleje nr. 90 af 11. april 1916, jfr. ændringslov nr. 325 af 3. juni 1919 §§ 10 og 11, der trådte i kraft 1. oktober 1919⁴⁾.

Ifølge retsplejelovens kapitel 26 (forligsmægling) skal tvungen forligsmægling som hovedregel finde sted i alle borgerlige domssager i 1. instans og foregå ved de bestående forligskommissioner. Forligsmægling foretages dog ved retten i en række tilfælde. Oprindeligt skulle mægling alene foregå ved retten i tyendesager, som ikke henhørte under den særlige forligsmægler for disse sager på landet, visse injuriersager, voldssager og alimentionssager, der alle tidligere var blevet behandlet som „private politisager“ og således ikke var omfattet af forordningen af 1795; endvidere i sager om private formuerettigheder under 800 kr. ved Københavns byret, der trådte i stedet for gældskommissionen, og endelig — svarende til de tidligere gæsteretssager — i sø- og handelssager, som ikke hørte under forligskommissionen ved Sø- og handelsretten i København. Senere er kredsen af retssager, hvor mæglingen er henlagt til retten, noget udvidet; se herom i det følgende.

I lovgivningen om mægling i tyendesager (medhjælpersager) og sø- og handels-sager i København skete ingen forandringer ved retsplejeloven.

Med hensyn til de almindelige forligskommissioners sammensætning skete der alene ændring i den københavnske kommission, idet hof- og stadsretsassessoren erstattedes

¹⁾ udkast 1877, kap. XIII, §§ 154—158 og motiver s. 73.

²⁾ Udkast til lov om den borgerlige retspleje, kap. XIII, §§ 139—144, motiver sp. 49 samt oversigt over hovedindholdet af lovudkastet s. 27 (punkt 12).

³⁾ Rigsdagstidende 1901—02, tillæg B, sp. 2261.

⁴⁾ Forordningen af 10. juli 1795 er aldrig formelt ophævet.

med en af justitsministeriet beskikket mand udenfor retterne. Loven af 4. marts 1857 blev ikke ændret, bortset fra, at byrådet i rene købstadkredse fremtidig skulle vælge begge forligskommissærer, medens det ene medlem som ovenfor nævnt tidligere skulle vælges af amtsrådet.

Derimod foretoges der med hensyn til sanktioner for at undlade forligsmægling og den personlige mødepligt nogle ikke uvæsentlige forandringer.

Retsplejeloven af 11. april 1916 foreskrev i sin oprindelige skikkelse i § 272, stk. 2, at retten — i modsætning til tidligere — ikke af egen drift skulle påse, om behørig forligsmægling havde fundet sted. Afvisning eller udsættelse for at foretage forligsmægling skulle nemlig alene ske efter påstand af en part. Denne regel, der kunne have ført til, at mæglingen ved forligskommissionerne efterhånden ville gå af brug, blev efter henvendelse fra forligskommissionerne udenfor København¹⁾ inden retsplejelovens ikrafttræden ændret ved lov nr. 325 af 3. juni 1919 § 11, hvorved ordene „efter påstand“ udgik, således at altså foretagelsen af forligsmægling ligesom efter ældre ret vil være at påse ex officio.

Som nyt indførtes ved § 272, stk. 1, en hjemmel for forligskommissionerne til ved en eksigibel kendelse at tillægge indklagede en erstatning på indtil 10 kr. for forgæves møde, når klageren udebliver fra forligsmæglingen. Hvis indklagede helt udebliver fra mæglingen eller møder ved fuldmægtig uden at have lovligt forfald, skal han som efter tidligere lovgivning idømmes en mulkt (retsplejelovens § 272, stk. 3, smh. m. § 325) — for ulovligt møde ved fuldmægtig dog kun på foranledning af modparten, § 270, stk. 2. De ældre regler om, at den udeblevne part skulle idømmes sagsomkostninger i 1. instans, er derimod bortfaldet ved retsplejeloven, men der kan stadig ved fastsættelse af sagsomkostninger efter retsplejelovens § 312 tages hensyn hertil.²⁾

Som ovenfor nævnt bestemte allerede loven af 19. februar 1861 om Sø- og handelsretten i København, at sagførere ikke skulle være udelukket fra at møde som fuldmægtige ved Sø- og handelsrettens forligskommission, og at der ikke skulle være personlig mødepligt. Ved retsplejelovens § 270, stk. 2, blev forbudet mod at lade sagførere møde ophævet også for de almindelige forligskommissioners vedkommende. Der må dog i hver sag udstedes en skriftlig fuldmagt af vedkommende part, jfr. § 5 i vejledning for forligskommissioner, idet sagførere ikke har „stillingsfuldmagt“ overfor forligskommissionerne og altså ikke kan mode selv eller ved deres fuldmægtige i kraft af deres almindelige møderet som sagførere.

Sagførere kan dog kun møde, såfremt parten har lovligt forfald. Pligten til at give personligt møde i forligskommissionerne blev nemlig fastholdt som hidtil; kun ved forligskommissionerne i København og Frederiksberg bortfaldt med Sø- og handelsrettens kommission som forbillede den personlige mødepligt.

Ved lov nr. 300 af 30. juni 1922 om ændringer i og tilføjelser til retsplejeloven skete kun to mindre ændringer i forligsreglerne. Forligsmæglingen kunne, når sagsøgeren begærede det i stævningen, henlægges til retten i sager, der anlægges ved en anden ret end den, i hvis kreds sagsøgte har bopæl (hjemting), jfr. § 268, stk. 3, punkt f,³⁾ og endvidere henlagdes mæglingen i ægteskabssager til retten, jfr. § 268, stk. 3, punkt g; den sidste bestemmelse stod i forbindelse med loven om ægteskabs indgåelse og opløsning af samme dato.

Lov nr. 209 af 23. juli 1932 om ændringer i og tilføjelser til retsplejeloven medførte derimod flere meget betydningsfulde ændringer i forligsreglerne.

¹⁾ Rigsdagstidende 1918—19, tillæg B, sp. 1959.

²⁾ Jfr. H. Munch-Petersen, Den danske Retspleje, 2. udg. 1924, II, s. 145.

³⁾ Forslået af Retsplejeudvalget, jfr. Troels G. Jørgensen, Retsplejeudvalget gennem 25 år (1944), s. 22.

Størst betydning i praksis fik tilføjesen i § 268, stk. 1, nr. 8, hvorved, der blev givet hjemmel for, at parterne gyldigt kunne aftale at frafalde forligsmægling ved forligskommission¹⁾). Vedtagelsen skulle ske skriftligt efter stævnings udtagelse, men inden første tægtedag.

I folketinget indsattes endvidere en ny bestemmelse i § 269, stk. 3, om, at det ved kgl. anordning kunne fastsættes, at der ikke skulle være nogen forligskommission for en retskreds. Blev forligskommissionerne ophævet, skulle forligsmæglingen foregå ved underretten. Efter den oprindelige formulering²⁾ var det tanken, at justitsministeriet eller de pågældende dommere skulle tage initiativet til nedlæggelse af forligskommissionerne, men i landstinget omredigeredes og afsvækkedes bestemmelsen; den kgl. anordning skulle nemlig efter den endelige ordlyd alene kunne udfærdiges efter indstilling af de pågældende kommunalbestyrelser, mens det oprindelig kun havde været meningen, at disses udtalelser om sagen skulle indhentes. Bestemmelsen er bl. a. som følge af denne ændring aldrig blevet anvendt og den ved det oprindelige forslag tilsigtede naturlige afvikling af forligskommissionerne gennem en længere periode ikke opnået.

Endelig blev efter forslag af Københavns byret forligsmæglingen i alle byrets-sager henlagt til denne domstol. Et af folketingsudvalget fremsat forslag om nedlæggelse af samtlige forligskommissioner i København — altså også den særlige forligskommission ved Sø- og handelsretten —, Frederiksberg birk, Københavns amts nordre birk og Københavns amts søndre birk med Amager birk blev derimod ikke gennemført.

Herudover skete der en redaktionel ændring af § 268, stk. 2, punkt a, om mægling i medhjælpersager i anledning af, at tyende Loven af 1854 var erstattet af medhjælperloven af 6. maj 1921. Denne lov havde iøvrigt i § 34 indført den ændring, at der skulle være tre forligsmæglere i forligskommissionerne vedrørende medhjælpersager og ikke som tidligere kun een, og at såvel arbejdsgivere som medhjælperere skulle være repræsenteret i kommissionerne.

Endelig blev reglen om forligsmægling ved retten, når sagen anlægges ved undtagelsesværneting, udvidet og mæglingen i interventions- og adcitationssøgsmål henlagt til retten.

Siden 1932 er forligsreglerne ikke ændret, bortset fra en redaktionel ændring ved lov nr. 135 af 7. maj 1937 af § 268, stk. 2, punkt c, som følge af de nye børnelove.

I 1937—38 lod justitsministeriet foretage en undersøgelse af, hvorvidt der kunne være grund til at ophæve forligskommissionerne, således at forligsmæglingen i alle tilfælde blev henlagt til retterne. Såvel Retsplejeudvalget som Den danske Dommerforening fik forelagt sagen til erklæring. Retsplejeudvalget udtalte, at man ikke fandt tilstrækkelig grund til at tilråde en ophævelse af forligskommissionerne. Man henviste til, at den utilbøjelighed til at ophæve forligskommissionerne udenfor København, som havde vist sig ved, at den i 1932 åbnede adgang til at nedlægge forligskommissionerne ikke var blevet benyttet nogetsteds, talte for, at kommissionerne ikke kunne anses for uegnede til at virke for den nyttige opgave at forebygge rettergang, måske på grund af offentlighedens udelukkelse fra deres møder, måske på grund af mæglernes større tilknytning til forligskredsens befolkning. Udvalget tilføjede, at der ved den i 1932 i retsplejelovens § 268, stk. 1, nr. 8, indførte hjemmel for parterne til at frafalde forligsmægling allerede var sket en begrænsning i de ældre regler om tvungen kommissionsmægling. Retsplejeudvalgets udtalelse

¹⁾ Foreslået af Retsplejeudvalget, 1. c, s. 103—4.

²⁾ Rigsdagstidende 1931—32, tillæg B, sp. 201.

blev tiltrådt af Dommerforeningen¹). En senere forespørgsel til Retsplejeudvalget om, hvorvidt der måtte være grund til i stedet for en ophævelse af forligskommissionerne at gennemføre en ændring med hensyn til deres sammensætning, blev ligeledes besvaret benægtende.

Justitsministeriet fandt herefter ikke grundlag for at fremsætte lovforslag om ændringer i forligsreglerne eller ophævelse af forligskommissionerne.

Justitsministeriet har i vejledning nr. 211 af 13. juli 1932 samlet de vigtigste forskrifter for forligskommissionerne.

Afgifterne for forligsmægling er fastsat ved lov nr. 689 af 22. december 1920. For udskrifter af forligsprotokollerne erlægges betaling efter samme takster som for retsbogsudskrifter, jfr. retsafgiftslovens § 22. Forkyndelsesgebyret er fastsat i retsafgiftslovens § 28, jfr. lov nr. 68 af 15. marts 1947.²)

C. Ratihabition af forlig.

Ved siden af sin virksomhed med tvungen forligsmægling i borgerlige domssager har forligskommissionerne en anden efterhånden ligeså vigtig funktion. I tidens løb var det blevet praksis at indgå forlig om betaling af gæld udenfor kommissionerne — de såkaldte frivillige forlig — og derefter lade dem godkende (ratihabere) i forligskommissionerne, hvorved man opnåede, at forligene blev eksigible, hvis skyldneren ikke overholdt sine forpligtelser efter forliget. Denne adgang til for forligskommissionerne at godkende et uden for disse stiftet forlig for at give forliget eksekutionskraft eller sikre sig bevis derfor er opretholdt ved retsplejelovens § 276. Oprindeligt skulle godkendelsen kun kunne ske ved en forligskommission, hvorunder enten kreditor eller debitor hørte, men denne begrænsning bortfaldt ved retsplejelovsændringen i 1922 (lov nr. 300 af 30. juni 1922 § 29). Ved samme lejlighed bortfaldt formkravet i § 478 om, at forliget skulle være forsynet med vidners påtegning om, at det førend skyldnerens underskrift var oplæst for og vedtaget af ham. Betingelsen for tvangsfuldbyrdelse af et ratihaberet forlig er herefter ifølge § 478, stk. 1, nr. 2, punkt 2, alene, at de omkostninger, skyldneren indgår på at betale, bortset fra de med eksekutionen forbundne, er anført deri med en bestemt sum.

Der gælder ved godkendelse af forlig ingen personlig mødepligt for parterne, men det må efter vejledningen for forligskommissioner (§ 5, stk. 3) kræves, at der møder to forskellige personer som repræsentanter for henholdsvis kreditor og debitor.

Denne fremgangsmåde er særdeles meget benyttet ved inkassation af fordringer, der erkendes af skyldneren, og anvendes i forretningslivet også undertiden ved stiftelse af lån og ved kreditgivning.

Domnierforeningen havde derimod i 1932 i anledning af forslaget om, at forligskommissionerne skulle kunne ophæves ved kgl. anordning udtalt som sin formening, at det var principielt rigtigt, at forligskommissionerne ophævedes, og at forligsmæglingen henlagdes til retten (skr. af 7. marts 1932, Rigsdagstidende 1931—32, tillæg B, sp. 2749).

For de retskredse, hvor forligskommissionerne i medfør af retsplejelovens § 269, stk. 3, måtte blive ophævet ved kgl. anordning, blev der ved lov nr. 321 af 17. december 1932 § 3 ved en tilføjelse til retsafgiftsloven (§ 7 a) givet en bestemmelse om, at retsafgiften ved forlig i retten på første tægtedag uanset sagsværdien højst skal være 3 kr.

Fremmed ret.

Udvalget har — tildels gennem udenrigsministeriet — tilvejebragt oplysninger om de gældende regler om forlig i en række andre lande.

I korthed går oplysningerne ud på følgende:

A. Norsk ret.

Regler om forlig findes i *lov om rettergang'småten for tvistemål af 13. august 1915*, kapitel 21. Forinden en civilsag anlægges, skal modparten indkaldes til mægling i forligsrådet. Et sådant råd vælges for hver kommune af kommunalbestyrelsen. Rådet består af tre personer, hvoraf en vælges til formand. Hverken formanden eller medlemmerne plejer at være jurister. Forligsrådene betragtes ifølge domstolsloven af 13. august 1915 som domstole, idet de er kompetente til at pådømme visse mindre sager, navnlig om faste ejendomme, når værdien ikke overstiger 2000 kr., og andre formuekrav ikke over 500 kr., samt til at afsige udeblivelsesdomme indtil 5000 kr., jfr. tvistemålslovens § 1.

Undtagelser fra den tvungne forligsmægling gøres ifølge tvistemålslovens §§ 273 og 274 i lignende tufælde som efter vor retsplejelov.

Det kan ikke vedtages, at forligsmægling ikke skal foretages.

Parterne er pligtige at møde personlig, hvis de ikke har gyldigt forfald eller bor uden for forligsrådskredsen, dog kan der i sager om formuekrav altid mødes ved partens ægtefælle, søn eller datter eller ved en, som er fast ansat i hans tjeneste. Stiftelser, selskaber, sparebanker, foreninger og boer kan altid møde ved et medlem af ledelsen. Staten, kommuner og offentlige institutioner kan altid møde ved fuldmægtig.

Sagførere og deres fuldmægtige kan ikke møde som forligsfuldmægtige, heller ikke i de tilfælde, hvor en part ellers er berettiget til at lade møde ved fuldmægtig.

Forligsmægling foregår for lukkede døre, og ingen andre end parterne selv — eventuelt deres fuldmægtige — har adgang til at være tilstede; dog kan forligsrådet give adgang for andre, hvis særlige grunde taler derfor.

Virkningen af, at forligsmægling ikke er foretaget, er som hovedregel, at sagen afvises ex officio. Retten kan dog fremme sagen uden mægling i forligsrådet, hvis der kan være grund til tvivl om, hvorvidt mægling er nødvendig, jfr. tvistemålslovens § 275.

Et for forligsrådet indgået forlig har virkning som en retskraftig dom og kan altså tvangsfuldbyrdes.

Der findes regler om, at et forlig kan ophæves gennem anke (§ 286):

- 1) når det angår noget, som parterne ikke retsgyldig kan slutte overenskomst om, eller som der ikke kan gives dom for;
- 2) når det af andre grunde er ugyldigt som overenskomst;

- 3) når det er tvetydigt eller selvmodsigende;
- 4) når der har været fejl i sagsbehandlingen, og det er sandsynligt, at dette har påvirket forligets indhold til skade for den ankende.

Domstolene har ikke pligt til at forsøge forlig på et senere tidspunkt af sagens behandling, men efter tvistemålslovens § 99 kan retten på ethvert trin af sagen forsøge mægling mellem parterne.

Der findes ikke regler om ratihabition af udenretlige forlig; hurtig eksekution kan dog opnås ved forlig om betaling af penge ved at oprette gældsbrev. I medfør af *tvangsfuldbyrdelse sloven* s § 3, nr. 6, kan et gældsbrev, som lyder på en bestemt sum, uden søgsmål inddrives hos udstederen og enhver, som ved påtegning på gældsbrevet har endosseret det eller stillet sig som selvskyldnerkautionist for beløbet. Det er dog en betingelse, at gældsbrevet indeholder vedtagelse af, at gælden kan inddrives uden søgsmål; endvidere skal underskriften i almindelighed være bekræftet af en notar, en sagfører eller en offentlig myndighed.

Samme regler gælder for krav, der er sikret ved pant, når loven giver adgang til umiddelbar fuldbyrdelse, samt for skriftlig overenskomst om leje af hus, husrum eller anden fast ejendom, såfremt den indeholder vedtagelse af, at lejeren skal kunne sættes ud uden søgsmål, når lejetiden er ude, eller når lejesummen ikke er betalt til forfaldstid.

For veksel- og checksager findes der i tvistemålslovens kapitel 31 bestemmelser om en særlig hurtig og summarisk procesform svarende til retsplejelovens kapitel 41.

B. Svensk ret.

Rättegångsbalken af 18. juli 1942 indeholder lige så lidt som den ældre procesordning bestemmelser om tvungen forligsmægling.

Ifølge kapitel 42, § 17, bør retten under sagsforberedelsen søge at forlige parterne, hvis det findes hensigtsmæssigt. Forligsforhandlingen kan enten anordnes for retten, i hvilket tilfælde parterne kan tilpligtes at møde personligt, eventuelt under trusel om mulkt, eller retten kan beskikke en mæglingsmand.

Under selve domsforhandlingen kan retten også forsøge at opnå forlig mellem parterne, hvis den finder anledning hertil. Forligsforhandlinger for retten er offentlige; ved mægling for særlig forligsmand antages kun parterne og deres juridiske bistand at kunne være tilstede. De indgåede forlig skal stadfæstes af retten ved dom og bliver først herved eksigible.¹⁾

Begler om ratihabition af udenretlige forlig findes ikke. *Loven af 20. december 1946 om lagsökning och betalningsföreläggande* (lagsökningslag) og *lov af 10. juli 1947 om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.* indeholder særregler om en simpel og hurtig fremgangsmåde ved inddrivelse af visse fordringer.

Lagsökning anvendes ved forfaldne gældsbreve eller andre skriftlige fordringer, herunder pantebreve i fast ejendom eller skib. Fordringshaveren indgiver andragende i to eksemplarer, hvoraf det ene forkyndes for skyldneren, der pålægges at svare skriftligt inden en vis frist, hvis han vil bestride kravet.

Hvis skyldneren ikke svarer, træffes der afgørelse på grundlag af fordringshaverens andragende.

Svarer skyldneren derimod, afgør retten, om sagen bør henvises til almindelig rettergang (f. eks. hvis der ikke foreligger tilstrækkelig klart bevis for kravet, eller skyldneren sandsynliggør, at der foreligger tvang eller udnyttelse, eller han fremlægger skriftlige beviser for sin frifindelsespåstand), eller om den bør afgøres straks, i hvilket fald skyldneren tilpligtes at betale, ligesom det ved pantebreve fastsættes, at der kan søges fyldestgørelse i den pantsatte ejendom (skib).

Betalningsföreläggande finder anvendelse ved andre fordringer dog ikke erstatningskrav. Fremgangsmåden ved indgivelse af ansøgning og forkyndelse for skyldneren af en opfordring til at fremsætte sine mulige indsigelser skriftligt er som ved lagsökning. Bestrides kravet ikke, tilpligtes skyldneren at betale, og fordringen tillægges eksekutionskraft. Hvis skyldneren derimod bestrider kravet, skal fordringshaveren inden en måned begære sagen henvist til rettergang, ellers bortfalder sagen. Når kreditor begærer det, og retten finder det hensigtsmæssigt, kan skyldneren i stedet for at opfordres til at fremsætte sine indsigelser skriftligt tilsiges til et møde, hvor han må fremsætte sine indvendinger mundtligt. Rettergangen kan da eventuelt ske i umiddelbar forbindelse med den mundtlige forhandling.

C. Fransk ret.

Regler om forligsmægling findes i *Code de Procedure Civile* med seneste ændringer på dette punkt af 30. oktober 1935 og i *lov af 25. maj 1838* med senere ændringer af 2. maj 1855 og 30. oktober 1935.

I borgerlige sager er forligsmægling obligatorisk, Idet der dog gælder undtagelse for visse arter af sager (hastende sager, handelssager, sager mod stat og kommune etc.). Forligsmæglingen foretages af fredsdommeren (juge de paix), der ofte har en vis juridisk uddannelse og kan pådømme en række mindre betydningsfulde sager, navnlig sager under en vis værdi. Fredsdommeren mægler såvel i sager, der henhører under den almindelige underret (tribunal d'arrondissement), som i de sager, fredsdommeren selv er kompetent til at pådømme (mæglingen benævnes i sidstnævnte tilfælde „la petite conciliation”).

Forsømmes forligsmægling, kan sagen ikke fremmes, og der kan i almindelige underretssager idømmes den udeblevne part en mindre multt; i sager, som kan pådømmes af fredsdommeren, bliver der derimod alene spørgsmål, om at idømme retsbetjenten (l'husier) en bod for under sagens forberedelse at have undladt at indkalde parterne til mægling.

Parterne skal give personlig møde ved forligsmæglingen, medmindre de har gyldig forfaldsgrund, i hvilket tilfælde de kan lade mede ved fuldmægtig. Der findes ikke bestemmelser om, at sagførere ikke kan møde som fuldmægtige under forligsforhandlinger. Forligsmøderne er ikke offentlige, kun parterne og deres advokater må være tilstede.

Foruden reglerne om forligsmægling for dommeren inden sagens påbegyndelse indeholder *Code de Procedure Civile* en bestemmelse i art. 58 om, at dommeren på ethvert tidspunkt under sagens behandling kan indkalde parterne personligt til et fornyet forsøg på at opnå forlig. De forlig, der indgås for retten, er eksigible. Også de for fredsdommeren indgåede forlig er nu eksigible; indtil loven af 30. oktober 1935 havde disse forlig derimod alene betydning som bevis for aftalen.

Særlige forligsregler gælder i ægteskabssager, hvor mægling foregår for den dømmende ret, og i sager, der behandles af arbejdsretterne (Conseils de Prud'hommes). Arbejdsretterne, som findes i en række industribyer, pådømmer retssager mellem arbejds-

givere og arbejdere om løn m. v. I de under disse specialdomstole henhørende retssager foregår forligsmægling ved et særligt forligsbureau, bestående af to voldgiftsmænd, nemlig en arbejdsgiver og en arbejder.

Fransk ret har ikke bestemmelser om godkendelse af udenretlige forlig med den virkning, at de kan fuldbyrdes. En *lov af 25. august 1937* har dog indført en simpel procedure for mindre handelskrav.

D. Tysk ret.

Retssager ved Amtsgericht skal i almindelighed indledes med den såkaldte „Güteverfahren“, jfr. *Zivilprozessordnung* § 495 a og § 498 ff. Fremgangsmåden er, at Hageren indgiver et „Güteantrag“ til retten med angivelse af sit krav, og hvorpå dette støttes. Der berammes herefter et ikke offentligt møde om sagen, hvortil parterne efter rettens bestemmelse kan tilsiges til personligt møde. Under dette møde drøfter retten hele tvisten med parterne udfra en fri bedømmelse af alle omstændigheder og søger at opnå en mindelig ordning. Eventuelt kan der under mødet afhøres vidner og fremlægges beviser. Mislykkes forligsforhandlingen, henvises tvisten til egentlig retssag.

Der findes ikke regler svarende til den danske ordning med ratihibition af frivillige forlig. Derimod findes der bestemmelser om en simpel og hurtig retsforfølgning ved inddrivelse af regningskrav, den såkaldte „*Mahnverfahren*“, jfr. *Zivilprozessordnung* §§ 688 ff.

Mahnverfahreii er en særlig procesform, som har til formål at skaffe fordringshaveren et eksekutionsgrundlag uden egentlig retssag. Den finder anvendelse ved krav på betaling af et bestemt pengebeløb eller generisk bestemte ydelser eller på udlevering af værdipapirer. Der indgives af fordringshaveren et andragende til Amtsgericht med angivelse af skyldnerens navn samt af kravet og begrundelse for dette. På grundlag heraf udsteder retten en „*Zahlungsbefehl*“, d. v. s. en opfordring til skyldneren om at betale inden en uge eller, såfremt kravet bestrides, at fremkomme med indsigelse. Fremsætter skyldneren indsigelse, henvises tvisten til almindelig retssag, der normalt må begynde med „Güteverfahren“. Forholder han sig derimod passiv, udstedes der på fordringshaverens begæring af rettens skriverkontor en „*Vollstreckungsbefehl*“ (fuldbyrdelsesordre), og på dette grundlag kan eksekution foretages. En *Zahlungsbefehl* mister sin kraft, hvis den ikke inden 6 måneder forsynes med fuldbyrdelsesordre.

E. Engelsk ret.

1 engelsk ret kendes ikke regler om obligatorisk forligsmægling inden sagsanlæg eller senere under en retssags behandling for retten. Den embedsmand, som på rettens vegne leder sagsforberedelsen (master, registrar), bistår dog ved indgåelse af forlig mellem parterne, ligesom systemet med „*payment into court*“ bidrager til forligsmæssig afgørelse af sagerne.¹⁾

¹⁾ Se nærmere herom Theodor Petersen, *Retsliv og Retspleje i England* (1949), s. 134. Sagsøgte kan til rettens kontor indbetale, hvad han frivilligt vil betale. Akcepterer sagsøgeren, er sagen dermed forliget; nægter han at modtage beløbet til fuld afgørelse, får han kun godtgjort sagsomkostninger for resten af sagen, hvis der ved dommen tilkendes ham mere end det af sagsøgte tilbudte beløb.

Den mod den nugældende forligsordning fremsatte kritik.

De diskussioner¹⁾, der i tidens løb har været ført om forligsvæsenet, afgiver et tydeligt vidnesbyrd om, at de, der til daglig har med retsvæsenet at gøre — dommere, sagførere, forligsmæglere —, finder den nuværende ordning utilfredsstillende. Der synes at være enighed om, at forligskommissionerne kun i alt for ringe omfang formår at løse deres opgave: at afværge retssager ved at forlige parterne. At denne opfattelse også deles af publikum, og at den almindelige befolkning ikke har tillid til, at der kan opnås noget ved møde i forligskommissionerne, fremgår bl. a. af, at de indklagede i meget betydeligt omfang udebliver fra forligskommissionerne²⁾, uanset at indklagedes udeblivelse medfører idømmelse af bøde.

Af de forfattere, som offentligt har udtalt sig om spørgsmålet, vil nogle i princippet opretholde forligsvæsenet, men ved en styrkelse af institutionen genoprette dens tidligere betydningsfulde stilling i retsvæsenet. Andre — navnlig sagførere — mener derimod, at forligskommissionerne har mistet deres eksistensberettigelse. De mener ikke, at en tvungen offentlig forligsmægling før anlæggelse af retssag nutildags er af samfundsmæssig værdi, og de har ingen tiltro til, at det ved reorganisation af forligsvæsenet skulle være muligt at tilvejebringe en effektiv og forsvarlig kommissionsmægling. Samfundsforholdene, også i relation til retsvæsenet, er i dag vidt forskellige fra tilstandene i slutningen af det 18. århundrede, og den psykologiske forudsætning for forligsvæsenet — at mæglerne ved deres personlige kendskab til parterne og deres livsforhold lettere end dommere vil kunne overbevise parterne om nytten af afgørelse af deres tvist i mindelighed — gælder ikke i vore dage, hvor mæglerne på grund af befolkningens betydelige forøgelse og folks hyppigere flytninger fra sted til sted ikke kan have andet end et overfladisk personligt kendskab til parterne, og hvor på den anden side det sociale skel mellem dommerstanden og den øvrige befolkning ikke længere består. Forligskommissionerne bør efter disse forfatteres mening derfor ophæves og forligsmæglingen henlægges til retten.

De betydningsfuldeste *reformforslag*, der er fremsat af tilhængere af forligskommissionernes bevarelse, går ud på, at deres kompetence skulle udvides til at afsige eksigible kendelser i visse arter af sager. Som forbillede kan man henvise til norsk ret, jfr. foran

¹⁾ *U. f. R. afd. B.*: C. C. Heilesen, Om forligsmægling i borgerlige sager, 1920, s. 65—68; J. V. Friis-Hansen, Nogle bemærkninger om forligskommissionerne udenfor København, 1927, s. 110—111; G. Svedstrup, Forligskommissionerne, 1927, s. 126—128; Johan Jelvard, Om forligskommissionernes eksistensberettigelse, 1945, s. 94—96; Herluf Ludvigsen, Effektiv forligsmægling inden retssag, 1947, s. 63—64 og 2S0; Preben Nørgaard, Forligsmægling, 1947, s. 94; J. Thesbjerg, 1947, s. 95—96.

Juristen, litterær afd.: Ernest Hartwig, Om frivillige forligs og vekslers eksigibilitet, 1939, s. 318—322; B. Fisch-Thomsen, Om ændring af de gældende forligsregler i borgerlige sager, 1948, s. 25—46. *Fuldmægtigen*: Karen Hanssing, 1945, s. 86, 1946, s. 7 og Roat Pedersen, 1946, s. 5—7.

Sagførerbladet: Karl Ole Hansen, Nogle tanker om forligsmægling m. v., 1947, s. 149—150.

²⁾ Jfr. bilag 2 og nærmere s. 21.

side 13, og den i flere lande eksisterende fredsdommerordning. J øjeblikket kan forligskommissionerne ved kendelse tillægge indklagede en erstatning på indtil 10 kr. hos klageren, hvis denne udebliver fra forligsmæglingen. Denne kendelse kan tvangsfuldbyrdes, men iøvrigt har forligskommissionerne ikke dømmende myndighed.¹⁾ Muligheden af at tillægge forligskommissionerne beføjelse til at afsige udeblivelsesdomme har været drøftet.²⁾ En sådan ændring ville bidrage til at begrænse antallet af udeblivelser. Det nuværende store antal udeblivelser vil ikke kunne tolereres i det lange løb, hvis forligskommissionerne skal bibeholdes og deres anseelse genoprettes. Synspunktet er ført videre af en enkelt forfatter³⁾, der har henledt opmærksomheden på de i 1939 indførte forligsregler i husdyrvoldgiftssager. Ifølge § 5 i lov nr. 94 af 15. marts 1939 om voldgift i tvistigheder om handel med husdyr indledes voldgiftssagen med forligsprøve af voldgiftsfor manden. Udebliver indklagede uden lovligt forfald, afsiges af den samlede voldgiftsret med dommeren som retsformand kendelse i henhold til klagerens fremstilling, forsåvidt denne ikke strider mod det i sagen iøvrigt oplyste. På tilsvarende måde kunne man tænke sig et nærmere samarbejde mellem de efter den gældende ordning helt adskilte institutioner — forligskommissionerne og retterne — ved, at retten fik oversendt udeblivessagerne fra forligskommissionerne og straks uden yderligere retsmøde afsagde udeblivelsesdom.

En anden forfatter⁴⁾ har foreslået, at forligskommissionerne skulle have myndighed i klare gældssager til med eksekutionskraft at fastsætte vilkårene for gældsforholdets afvikling. Det anføres til begrundelse herfor, at debitor ofte i forligskommissionen erkender sin skyld, men nægter at indgå på forlig under henvisning til, at han ikke føler sig sikker på at kunne opfylde det. I denne situation er en egentlig retssag i virkeligheden overflødig. Udover en mindre udsættelse med betalingen opnår debitor intet ved at lade sagen gå til dom, blot yderligere omkostninger til gebyrer m. v.

1 forbindelse med disse reformforslag må nævnes et af landsdommer Herluf Ludvigsen⁵⁾ fremsat forslag om beskikkelse af dommere og dommerfuldmægtige — eventuelt pensionerede dommere - - som forligsmæglere, således at forligskommissionerne kunne have den fornødne sagkundskab og tid til at foretage en virkelig og ikke blot en formel forligsmægling.

Også mindre indgribende forslag til forbedring af forholdene har været fremsat. Det menes, at forligskommissionerne kunne genvinde deres styrke og position, hvis kravet om personligt møde for kommissionerne blev stærkere understreget. For at søge mødeprocenten forhøjet har man derfor foreslået, at bøderne for udeblivelse skulle sættes op.⁶⁾ Efter retsplejelovens § 325 er minimumsbøden 4 kr.⁷⁾, og ved underretterne idømmes der kun sjældent højere bøder.

Endelig har landsdommer Herluf Ludvigsen kritiseret, at parterne nu kan aftale at undlade forligsmægling. Efter hans mening fører dette i praksis ikke sjældent til, at tanken om mægling lades upåagtet af sagførerne.

¹⁾ Retsplejelovens § 272, stk. 1, og vejledning for forligskommissioner § 7.

²⁾ Jfr. Fiseh-Thomsen, Juristen, 1948, s. 37 og Neergaard, U. f. R. 1947, s. 94.

³⁾ Thesbjerg, U. f. R. 1947, s. 96.

⁴⁾ Friis-Hansen, U. f. R. 1927, s. 110.

⁵⁾ U. f. R. 1947, s. 64; forslaget blev senere nærmere udformet og præciseret i en skrivelse bl. a. til justitsministeriet.

⁶⁾ Friis-Hansen, U. f. R. 1927, s. 110, Jelvard, U. f. R. 1945, s. 95 og Hanssing, Fuldmægtigen 1945, s. 85.

⁷⁾ Minimumsbøden for udeblivelse fra forligsmægling i underretssager blev i 1932 forhøjet fra 2 kr. til 4 kr. Forligskommissionerne havde i en henvendelse til rigsdagen (Rigsdagstidende 1931—32 tillæg B., sp. 2703—6) foreslået bødeminimum forhøjet til 8 kr.

Udvalgets undersøgelser og resultat.

A. Den tvungne kommissionsmægling.

a) Udvalget indledte sine *undersøgelser* med at anmode justitsministeriet om at tilvejebringe statistisk materiale fra forligskommissionerne for 2. halvår af 1948. De modtagne oplysninger, der er bearbejdet af sekretæren og findes aftrykt som bilag 1—4, har suppleret de af Statistisk departement årligt udarbejdede statistikker. For udvalget har det i første række været af vigtighed at få tilvejebragt nøjagtige oplysninger om *forligshyppigheden*. Forligskommissionernes værdi som procesafværgende institution fremgår af antallet af forligte sager. Jo større forligsprocent, jo større er den samfundsmæssige nytte af institutionen. Medens Statistisk departement indtil 1936 opgjorde de i forligskommissionerne forligte sager og de udenfor forligskommissionerne indgåede, men i kommissionerne godkendte forlig (ratihabitionerne) under eet, har man efter dette år nøjagtige tal for, hvor mange retssager der forlages i kommissionerne.

Som eksempler anføres nedennævnte tal:

	1936	1940	1945	1948	1949
lait indbragt for forligskommissionerne . .	87 763	88 304	70 872	108 150	129 089
heraf godkendelse af forlig	17 641	19 370	11 374	20 799	26 000
antal <i>indbragte</i> egentl. mæglingssager_____	70 122	68 934	59 498	87 351	103 089
hævede og bortfaldne sager.	11 009	11 452	11 406	16 874	19 077
antal <i>behandlede</i> egentl. mæglingssager...	59 113	57 482	48 092	70 477	84 012
antal forligte sager.	15 968	14 538	7 043	11 179	13 383
Forligsprocent af <i>indbragte</i> mæglingssager.	22,8	21,1	11,8	12,8	13,0
Forligsprocent af <i>behandlede</i> mæglingssager	27,0	25,3	14,6	15,9	15,9

Forligsprocenten har således i de senere år ligget på omkring 16, når bortses fra hævede og bortfaldne sager, og når disse sager medregnes, på 12—13. Disse tal stemmer ret nøje med de af udvalget direkte fra kommissionerne indhentede oplysninger, der udviser en gennemsnitlig forligshyppighed på henholdsvis 16,7 pct. og 12,9 pct. De hævede og bortfaldne sager omfatter hovedsagelig tilfælde, hvor parterne efter forligsklagens indgivelse ved direkte forhandling har aftalt en ordning, således at fortsat retsforfølgning har kunnet undgås.

Af Statistisk departements tal kan man endvidere udlede oplysninger om, hvorledes forligskommissionerne virker henholdsvis i *Københavns omegn, provinsbyerne og landkommunerne*. For 1948 og 1949 anføres følgende tal:

Frederiksberg og Københavns amts nordre og søndre birker.

	1948	1949
Indbragte forligssager (bortset fra ratihabitioner)	12 367	14 417
÷ hævede sager	1 697	1 818
Ialt behandlede mæglingssager	10 670	12 599
Forligt	2 043	2 40L
Forligsprocent af <i>indbragte</i> sager	16,5	16,7
Forligsprocent af <i>behandlede</i> sager	19,1	19,1

Provinsbyerne.

	1948	1949
Indbragte forligssager (bortset fra ratihabitioner)	34 201	38 459
÷ hævede sager	7 205	7 863
Ialt behandlede mæglingssager	26 996	30 596
Forligt	4 645	5 407
Forligsprocent af <i>indbragte</i> sager	13,6	14,1
Forligsprocent af <i>behandlede</i> sager	17,2	17,7

Landkommunerne.

	1948	1949
Indbragte forligssager (bortset fra ratihabitioner)	40 403	49 779
÷ hævede sager	7 898	9 320
Ialt behandlede mæglingssager	32 505	40 459
Forligt	4 451	5 529
Forligsprocent af <i>indbragte</i> sager	11,0	11,1
Forligsprocent af <i>behandlede</i> sager	13,7	13,7

De anførte skemaer viser det overraskende resultat, at forligsprocenten er lavest i landkommunerne, hvor man tværtimod skulle have ventet den højeste forligsprocent på grund af mæglernes nøjere kendskab til befolkningen. Endvidere ses det, at Gl. Københavns amts forligskommission, som i 1932 var foreslået helt ophævet, har den største forligshyppighed.

Til sammenligning henvises til en på grundlag af oplysninger fra Statistisk departement udarbejdet oversigt fra *Københavns byret*, bilag 5. Det fremgår heraf, at de tilsvarende forligsprocenttal i de sidste 2 år ved Københavns byret, hvor mæglingen foregår ved retten, lå på henholdsvis ca. 26—27 pct. af de indbragte sager og ca. 34—35 pct, når bortses fra hævede sager.

Ved bedømmelsen af nytten af forligskommissionernes virksomhed må man yderligere tage hensyn til, at et meget stort antal retssager overhovedet ikke indbringes for forligskommissionerne, idet parterne benytter sig af adgangen til at *frafalde forligsmægling*. Udvalget er ikke i besiddelse af nøjagtige oplysninger om, i hvilket omfang forligsmægling frafaldes¹⁾, men dommer- og sagførerrepræsentanterne i udvalget har udtalt som deres erfaring fra retslivet, at der i langt de fleste retssager, hvor begge parter, før stævning udtages, er repræsenteret af sagførere, indgås aftale om at undlade forligsmægling. Dette bestyrkes også af det af forligskommissionerne indsendte talmateriale. Udvalget havde anmodet kommissionerne om at inddеле de indbragte sager i incassosager og andre sager. Af de i 2. halvår 1948 indbragte sager, ialt 46 910, henhørte kun 2 513 eller ca. 5,4 pct. af den sidste gruppe. Årsagen til dette lave tal må være, at de fleste egentlige retssager går uden om kommissionerne, fordi forligsmægling frafaldes. Ved tallenes bedømmelse må man dog erindre sig vanskelighederne for forligskommissionerne ved at sondre mellem de to nævnte grupper af sager.

Statistisk departement indhenter ved de årlige indberetninger ikke oplysning om, i hvilket omfang mægling for kommissionerne må opgives på grund af *indklagedes udeblivelse*. Dette problem belyses derimod af det af udvalget tilvejebragte materiale, jfr. særlig bilag 2. Herefter er indklagede udeblevet i 19 685 af de for kommissionerne indbragte 46 910 sager eller i 42 pct. af sagerne. Hvis de hævdede sager, 10 591, fradrages, bliver procenten af udeblivelsessager 54²⁾).

Det samlede resultat af materialet er, at højst i ca. $\frac{1}{6}$ af de sager, som behandles af forligskommissionerne, lykkes det disse at afværge retssag. I de øvrige $\frac{5}{6}$ af sagerne er forligsmæglingen for forligskommissionerne spildt ulejlighed for såvel de mødende som forligsmæglerne, og både den anvendte tid og omkostningerne har været til ingen nytte.

Ved *bedømmelsen af forligskommissionernes virksomhed* må der gøres en forskel mellem egentlige retstrætter og de såkaldte incassosager.

Medens menigmand i ældre tid sjældent havde råd til at antage juridisk bistand, har udviklingen siden 1795 medført, at *egentlige retssager* af betydning nu næsten altid føres af sagførere på begge sider, eventuelt således at en ubemidlet part får bevilget fri proces med beskikkelse af sagfører. Er der mulighed for forlig, vil sagførerne optage direkte forhandling herom. God sagførerskik tilsiger, at ingen retssag anlægges, førend mulighederne for en mindelig ordning nøje er undersøgt, og der tiltrænges ikke noget mæglingsorgan til at skabe kontakt mellem parterne eller til at bistå med forhandlingerne. Brister forligsbestræbelserne, eller er forlig mellem parterne på forhånd udelukket, f. eks. fordi de ønsker en retsafgørelse i sagen, vil man næsten altid vedtage, at forligsmægling ved forligskommission skal undlades. *Det er derfor nutildags kun undtagelsesvis, at egentlige retstrætter kommer til behandling i forligskommissionerne, og når det sker, vil forligsmæglerne normalt være stillet overfor en opgave, som de ikke magter.* Nutidens retstvister angår ofte indviklede og omfattende retsforhold, hvor langvarige forhandlinger mellem parterne vil være nødvendige for at nå et resultat, og forligsmæglerne, der sædvanligvis ikke er jurister, vil kun

¹⁾ Det oplyses i Statistiske meddelelser, 4. række, 117. bind, 5. hæfte, Den borgerlige retspleje 1936—1940, at antallet af forligskommissionssager efter retsplejelovsændringen i 1932 gik ned fra 113 700 i 1932 til 88 200 i 1933 og 77 500 og 77 300 i de to følgende år.

²⁾ Friis-Hansen oplyser U.f.R. 1927, s. 110, at det ikke er ualmindeligt, at indtil 80 pct. af de indklagede udebliver.

I skr. af 28. januar 1932 fra Gl. Københavns amts forligskommission (Rigsdagstidende 1931—32, tillæg B., sp. 2753—2758) anslås udeblivelses tilfældene til ca. halvdelen af de sager, der henvises til retten.

sjældent have mulighed for at gøre sig gældende som mæglere under sådanne forhandlinger og yde en indsats til fremme af forligsmæssig afgørelse. Mange sager er endvidere ikke egnede til forlig på det tidlige tidspunkt af sagens gang, hvor kommissionsmæglingen nu foretages. Hvis sagsøgte bestrider sagsøgerens ret, vil der som regel ikke være mulighed for at forlige parterne, før de nærmere omstændigheder er belyst ved bevisførelsen i retten, og parterne og den, som skal mægle, derigennem har fået bedre grundlag for at bedømme udsigterne for sagens udfald.

Incassosagerne er derimod bedre egnede til afslutning i forligskommissionerne, idet der i disse sager normalt ikke foreligger en egentlig tvist mellem parterne. Sag har måttet anlægges af fordringshaveren for at skaffe fornødent grundlag for tvangsfuldbyrdelse af fordringen, og skyldneren vil som regel i forligs kommissionen — hvis han overhovedet møder — erkende sin skyld, og spørgsmålet bliver alene, om han kan betale. Af bilagene 1, 3 og 4 fremgår da også, at kommissionsforligene hovedsagelig er sluttet i incassosager. Det må imidlertid antages, at *forligskommissionernes indsats i en væsentlig del af de forligte incassosager alene har bestået i at søge tilvejebragt henstand eller en afdragsordning for skyldneren*. Når forligsprocenten selv i incassosager dog ikke er højere end ca. 17, beror det for en ikke ringe del på, at de indklagede i så vidt omfang udebliver fra forligskommissionerne; nogen betydning for det ringe resultat har det antagelig også, at det er blevet almindeligt ikke at møde personligt i forligskommissionerne, men at man nøjes med at møde ved en fuldmægtig, ofte en ung og uerfaren kontorist¹⁾ på et sagførerkontor eller i København en funktionær i et af de bureauer, der påtager sig at møde i forligskommissionerne.

Når forligsprocenten ved Københavns byret er omtrent dobbelt så stor som ved forligskommissionerne, skyldes det formentlig, at de fremhævede ulemper her ikke foreligger, idet retten kan vente med at fremsætte forligsforslag, indtil sagen er tilstrækkelig belyst, den juridiske dommer har større autoritet overfor parterne og sagførerne, og parterne her møder i større omfang.

Medens der i de egentlige retssager næppe ville opnås stort flere forlig end nu, selvom parternes personlige fremmøde blev gennemtvunget, ville der i incassosager utvivlsomt kunne tilvejebringes flere forlig end nu, hvis de indklagede oftere gav møde. Selvom dette måtte være tilfældet, ville det dog ikke være rimeligt af denne grund at opretholde forligskommissionerne. Man ville næppe kunne vente at nå op på samme forligsprocent som i Københavns byret, og der ville vedblivende i betydeligt omfang være tale om enten, at det stedfundne fremmøde var unyttigt (f. eks. klagerens møde i alle tilfælde af indklagedes udeblivelse) eller, at udeblivelse ville resultere i idømmelse af unyttige bøder, jfr. også det nedenfor anførte om spild af arbejdstimer, hvis mødepligt i forligskommissionerne tænkes gennemført.

b) *Konsekvensen* af de indhentede oplysninger bør efter udvalgets mening være, at der gennemføres ændringer i den gældende lovgivning om forligsvæsenet.

Forligskommissionerne formår kun i ringe omfang at opfylde deres mission, således som forordningen af 10. juli 1795 udtrykte den: *ved mindelige foreninger at forebygge unødvendige og bekostelige rettergang strætte mellem borgerne*. Mæglingen ved forligskommissionerne har efterhånden udviklet sig til en rent formel akt; nogen egentlig mægling — et kompromis mellem modstridende synspunkter, en bilæggelse af en konflikt mellem to parter, der hver står på sin ret — er der kun meget sjældent tale om, og de sager, der ved kommissionernes mellemkomst bringes til forligsmæssig afgørelse, er hovedsagelig sådanne,

¹⁾ Jfr. Jelvard, U.f.R. 1945 s. 94: „ikke sjældent et nyligt konfirmeret pigebarn“.

hvis behandling ved domstolene hverken vil volde besvær eller tage nævneværdigt af rettens tid.

Udgifterne ved den tvungne kommissionsmægling og den forsinkelse af retssagerne, som mæglingen bevirker, står derfor i misforhold til, hvad der opnås herved.

Forligsinstitutionen harmonerer dårligt med dansk retsvæsens organisation iøvrigt; princippet er på alle andre områder indenfor retsplejen at undgå formalisme og indrette rettergangsmåden så praktisk og hensigtsmæssigt som muligt.

Udvalget har været enig om, at man ikke ved mindre reformer vil kunne puste nyt liv i forligsinstitutionen. Man har ikke tiltro til, at en strengere gennemførelse af den personlige mødepligt, f. eks. ved forhøjelse af bøderne, vil kunne resultere i en varig ændring af forholdene. Svagheden ligger i kommissionernes organisation. Selv om der i højere grad blev givet personligt møde i forligskommissionerne, ville antallet af forlig i de egentlige retssager formentlig ikke blive nævneværdig højere, idet forligskommissærerne som anført ikke er kvalificerede til at tage stilling til virkelige retstvister.¹⁾

Men dernæst er det diskutabelt, om det i vore dage i virkeligheden er samfundsmæssigt ønskeligt, at folk tvinges til at give møde i forligskommissionerne. Når det på forhånd er givet, at den pågældende ikke vil indgå på forlig, synes det at være unødvendigt at tvinge ham til at forlade sit arbejde i flere timer — ja måske endog rejse til en anden by — med deraf følgende indtægtstab, måske for en ganske ubetydelig sags skyld. Det stemmer bedre med moderne tankegang om arbejdsdeling, at en sagfører møder eller lader give møde ved de forberedende forhandlinger og retsmøder. En retssag kan endda give anledning til møder nok, hvor den pågældendes tilstedeværelse er nødvendig.

Hvis begge parter var mødt personlig i forligskommissionen i samtlige de i 1949 behandlede 84 000 mæglingssager, ville samfundet, idet man kan gå ud fra, at der til befordring til og fra forligskommissionen, ventetid m. v. anvendes ca. 2 timer af hver mødende, være gået glip af over 300 000 arbejdstimer.

Udvalget kan ikke anbefale noget af de fremsatte forslag af mere indgribende karakter gående ud på, at der skal tillægges forligskommissionerne domsmyndighed i visse arter af sager, eventuelt i forbindelse med en ændring af kommissionernes sammensætning, således at jurister udnævnes til forligsmæglere. Disse forslag er i virkeligheden ensbetydende med indførelse af nye domstole — en ny underinstans. Forligskommissionernes fremtid må stå og falde med deres egnethed til at afværge retssager. Kan de ikke bestå uden at tage opgaver op, der ligger udenfor deres egentlige funktion, må deres virksomhed ophøre. Der er ingen trang til nye domstole til at tage sig af udeblivelses- og erkendelsessager. I disse forslag ligger i virkeligheden en anerkendelse af, at alene ved at omskabe forligskommissionerne til domstole kan deres fremtid sikres. Men i så fald må man hellere henlægge de forligskommissionerne tillagte opgaver til de eksisterende domstole.

Til forsvar for kommissionernes opretholdelse har det været anført, at mæglerne

¹⁾ Man kan her minde om de principielle udtalelser om spørgsmålet i bemærkningerne i proceskommissionsbetænkningen af 1899 (motiverne s. 51). Det siges her, at spørgsmålet jo i virkeligheden ikke er afgjort med, at så og så mange sager gennem mægling skaffes ud af verden, men det er af nok så stor betydning, hvordan de kommer ud af verden. Det vil ikke kunne være andet, end at forligsmæglere, der står som lægmænd uden juridisk vejledning, ikke sjældent lader deres optræden under mæglingen bestemme af en opfattelse af retsspørgsmålet, som de selv holder for juridisk rigtig, uden at den i virkeligheden er det. Men hvis en part efter loven har den ret, han gør påstand på, vil det ikke være retfærdigt, at den pågældende på grund af en urigtig opfattelse fra forligsmæglernes side overtales til at indrømme modparten hans krav eller til „at dele halvt over“.

ved deres nære tilknytning og kendskab til befolkningen har særlige forudsætninger for at få sagerne forliget, og at de sparer retterne for mange sager, ligesom det har været hævdet, at behandlingen ved forligskommissionerne er billigere end ved retterne, bl. a. fordi der spares sagførerbistand.¹⁾ Endvidere har som indvending mod forligskommissionernes afskaffelse det synspunkt været fremført, at det er principielt uheldigt, at den samme person, som senere skal dømme i sagen, forinden skal søge at påvirke parterne til at indgå på forlig, og at hans stillingtagen under forligsforhandlingerne kan få indflydelse på hans bedømmelse af sagen, når han senere skal afsige dom, og måske også svække parternes tillid til afgørelsens objektivitet.²⁾

Til disse synspunkter har udvalget følgende at bemærke:

Påstanden om, at forligskommissionerne på grund af deres større *'personkendskab og kontakt med befolkningen'* skulle have særlig gode forligsmuligheder, synes ikke at være rigtig. Tværtimod fremgår det som foran påvist af de statistiske oplysninger, at forligsprocenten er lavest på landet, men højest ved Gl. Københavns amts forligskommission, hvor forligskommissærerne ikke kan have personlig kendskab til de mødende parter, og hvor der iøvrigt i særlig høj grad mødes ved fuldmægtige (kontordamer fra sagførerkontorer og forligsbureauer). Det personlige moment har iøvrigt i vore dage mindre og mindre betydning; med nutidens store folketal og befolkningens større mobilitet vil det selv i land-distrikterne være en ren tilfældighed, om forligsmæglerne kender begge parter.

Efter udvalgets mening vil det endvidere ikke bevirke nogen nævneværdig forøgelse af *retternes arbejdsbyrde*, at de sager, som nu ville være blevet forliget for forligskommissionerne, indbringes for domstolene. Det drejer sig hovedsageligt om klare og ukomplicerede sager, som kan forliges i 1. retsmøde. Der indbragtes i 1949 115 000 civilsager for domstolene, heraf ca. 26 000 for Byretten. En forøgelse på 12 000—13 000 kunne måske ved første øjekast forekomme forholdsvis betydelig, men i praksis vil virkningen kun blive, at de ugentlige ordinære retsdage kommer til at vare lidt længere, og at dommerkontorerne får en mindre arbejdsforøgelse med registrering af disse sager og ved at tage forligsudskrifter efter retsbøgerne. Derimod bliver de arbejdsområder, der særlig virker tyngende på dommerkontorerne og tager dommernes og deres fuldmægtiges tid og arbejdskraft, nemlig domsforhandlinger, bevisførelser og domme, ikke nævneværdigt forøget.

På grundlag af stikprøver af det af udvalget indhentede talmateriale har man foretaget nedenanførte skønsmæssige beregninger over arbejdsforøgelsen i sidstnævnte henseende:

Retskreds	Forlig årlig	Antal pr. uge.	Tid pr. uge.
Holbæk	ca. 80	1—2	ca. 5 min.
Faaborg	- 60	1—2	- 5 —
Odense	- 500	10—12	- y_2 time
Vejle	- 250	5—6	- $\frac{1}{4}$ —
Tyrsting—Vrads, Brædstrup . .	30	—	højest 5 min.
Aalborg	- 500	10—12	ca. $\frac{1}{2}$ time
Ringkøbing	- 160	ca. 3	ca. 10 min.

Fordelt på landets 93 provinsretskredse bliver den gennemsnitlige forøgelse pr. kreds ca. 130 sager årlig.

¹⁾ Erklæring fra forligskommissionerne, Rigsdagstidende 1931—32, tillæg B., sp. 2703 og foran s. 9,

²⁾ Proceskommissionsbetænkning af 1899, motiver s. 51.

Til belysning af spørgsmålet om, i hvilket omfang *sagførerhjælp* spares ved forligskommissionerne, har man fra disse udbedt sig oplysning om, hvormange forligssager der rejses af andre end sagførere. Det viser sig, at forligsklagen i 99 pct. af sagerne er udfærdiget af sagførere, og af den resterende 1 pct. er omtrent halvdelen klager, som er indgivet af incassobureauer o. lign., jfr. bilag 6.

De økonomiske virkninger ved henlæggelse af forligsmæglingen fra forligskommissionerne til domstolene er nærmere undersøgt i et senere afsnit af betænkningen. De mulige forhøjelser af afgifterne for indgåelse af forlig vil formentlig opvejes af de besparelser og fordele, som opnås ved nedlæggelse af forligskommissionerne. Foruden at man i de mange sager, hvor forligsmægling er forgæves, sparer berammelsesgebyr til forligskommissionen, porto m. v. og undgår betydelig tidsspilde, vil forligskommissionernes nedlæggelse betyde en tiltrængt forenkling og modernisering af retsplejen.

Den udtalte indvending af mere principiel art mod forligsmæglingens henlæggelse til retten, at *dommerens mægling* *svir ksmhed* kan svække hans uvildighed ved domsafgørelsen, kan udvalget ikke tiltræde. Erfaringen fra Københavns byret taler ikke for, at frykten skulle være berettiget, og iøvrigt rammer indvendingen enhver dommermægling i retssager.

Under hensyn til det anførte foreslår udvalget forligskommissionerne nedlagt og deres opgaver henlagt til domstolene.

Forslaget gælder også den særlige forligskommission ved Sø- og handelsretten i København, jfr. præsidentens skrivelse af 5. december 1949 (bilag 7), ifølge hvilken retten går ind for nedlæggelsen af denne kommission. Angående forligskommissionerne i medhjælpsager henvises til nedenfor side 33—34.

B. Ratihabition af forlig.

I tidens løb er det blevet praksis, at forlig kan indgås udenfor forligskommissionerne og derefter opnå samme eksekutionskraft som de i kommissionerne indgåede forlig derved, at de to parter bagefter ratihaberer aftalen i forligskommissionen. Denne ordning blev opretholdt ved retsplejelovens § 276, og på dette område ligger i vore dage et meget betydningsfuldt virkefelt for forligskommissionerne.

Af oversigten foran side 19 fremgår, at antallet af ratihaberede forlig udgør 20—25 000 årlig.

I praksis foregår ratihabitionen af forlig på den næsten Dickens'ske måde, at kreditor og debitor samtidig med, at det frivillige forlig underskrives, giver blankofuldmagt til at lade give møde for forligskommissionen og godkende forliget. Enten straks eller på et senere tidspunkt, når der bliver spørgsmål om tvangsinddrivelse af skylden, lader kreditor forliget fremlægge til godkendelse i et forligskommissionsmøde. Under dette møde repræsenteres de to parter i almindelighed af kontorister, der er ansat hos kreditors sagfører eller en anden sagfører på stedet, eller — hvad der i København og i de københavnske birker er det mest hyppige — af ikke juridisk uddannede folk, der har gjort sig det til næringsvej at møde under forligsmæglingen i sager, som de iøvrigt intet har med at gøre. Efter denne ceremoni udfærdiges der af forligskommissionen en udskrift, der tjener som

eksekutionisfundament.¹⁾ Selvom fremgangsmåden er snurrig og irrationel, kan den lette adgang til at opnå eksekutionsgrundlag i klare sager ikke undværes i nutidens retsliv. Man har nemlig her en hurtig og let fremgangsmåde til at få tilvejebragt eksekutionsgrundlag for skyld, der anerkendes af skyldneren. Der er ingen grund til at besvære retterne med udfærdigelse af domme i disse sager, hvor ingen tvist foreligger, og der må deifor, hvis forligskommissionerne ophæves, etableres en anden ordning, hvorved man på en simpel og praktisk måde kan få tilvejebragt grundlag for tvangsfuldbyrdelse af gæld, som skyldneren erkender sig forpligtet til at betale, men ikke ser sig i stand til at opfylde i oveiensstemmelse med de ved gældens stiftelse aftalte vilkår.

Udvalget har overvejet at foreslå indførelse af en ordning i lighed med den tyske *Mahnverfahren* og den svenske *lagsökning* og *betalningsföreläggande*. Et foislag af denne art har i 1905 været fremsat på rigsdagen, men blev ikke vedtaget.²⁾ Endvidere modtog justitsministeriet i 1925 henvendelse fra forskellige handelskredse, særlig fra sønderjydske kredse, om at undersøge mulighederne for at indføre bestemmelser svarende til *Mahnverfahren* i dansk ret. Forslaget blev forelagt Retsplejeudvalget til erklæring. Et underudvalg udtalte i en meget udførlig redegørelse³⁾, at man ikke kunne anbefale indførelse af *Mahnverfahren*, der dårlig ville passe ind i den gældende retsordning i Danmark og ikke ville frembyde nogen fordel for kreditor, ville være byrdefuldere for debitor og også påføre domstolene uhyre besvær.

Udvalget mener ikke, at nedlæggelse af forligskommissionerne gør en sådan lovgivning nødvendig, og kritikken af det i 1905 fremsatte lovforslag⁴⁾ viser vanskelighederne ved formulering af en lov om inddrivelse af ubestridte fordringer, der tilstrækkelig tager hensyn til såvel skyldnernes som fordringshavernes berettigede interesser. Endvidere ville en lovgivning om *Mahnverfahren* næppe fuldtud kunne erstatte ordningen med *ratihabition* af frivillige forlig, der da også i lovforslaget af 1905 var foreslået opretholdt ved siden af den særlige adgang til inddrivelse af ubestridte fordringer.

Det har dernæst været overvejet at *henlægge ratihabitionen til domstolene*, hvilket er den i retsplejelovens § 276 fastsatte ordning for de retskredse, hvori forligskommissionerne nedlægges ved kgl. anordning. Ved nærmere drøftelse og overvejelse af problemet er udvalget imidlertid kommet til det resultat, at en registrering eller lignende ved retterne må anses for unødvendig.

1) Jfr. Svedstrup, U.f.R. 1927 s. 126: „At et „forlig“ bliver eksigibelt ved først at blive afskrevet i en protokol og ved, at dernæst protokollet afskrives i en udskrift, medens det uden iagttagelse af disse ceremonier ikke er eksigibelt, er jo nu engang god jura — men med sund fornuft har det intet at skaffe”.

Som et kuriosum kan nævnes, at en forligskommission fornylig forespurgte justitsministeriet, om der var noget i vejen for, at den ene forligsmægler optrådte som fuldmægtig for en part under forligsmæglingen, idet det blev oplyst, at det var almindeligt, at sagførerne fremsendte forligsbegæring bilagt en skriftlig fuldmagt og så overlod til forligskommissionen at finde en egnet og villig fuldmægtig, hvilket undertiden kunne være vanskeligt.

2) Forslaget blev fremsat fra privat side, bl. a. af Goos og Nellesmann, Rigsdagstidende 1904—05, tillæg A., sp. 3035—3050, og vedtaget af landstinget, men stødte på modstand i folketinget, bl. a. fordi visse kredse frygtede, at mindre procesreformer kunne udsætte gennemførelsen af den store retsplejereform, Rigsdagstidende 1904—05, folketingets forhandlinger, sp. 2500—2513 og tillæg B., sp. 1790.

3) Aftrykt, Rigsdagstidende 1925—26, tillæg A., sp. 3941 ff, jfr. Troels G. Jørgensen, Retsplejeudvalget, s. 54.

4) Knudsen, U.f.R. afd. B. 1905 s. 104, Giørtz, sammesteds, s. 110, Bache, sammesteds s. 171 og Rützou, sammesteds s. 295.

Ved en sådan registrering vil man ganske vist få et offentligt bevis for forligets dato, hvilket kan have betydning ved afkræftelse af forlig i henhold til konkurslovens § 23, stk. 1, (se nærmere herom nedenfor side 31), men bortset herfra synes registrering ikke at have praktisk værdi. Formålet med en sådan ordning skulle være, at man ved opstilling af visse formkrav og en særlig processuel fremgangsmåde understreger det betydningsfulde i, at der nu kan gøres udlæg for fordringen. Værdien af disse formers overholdelse turde være tvivlsom.

Da det endvidere er ønskeligt, at domstolenes arbejde forøges mindst muligt ved forligskommissionernes nedlæggelse, rinder udvalget det forsvarligt at foreslå, at *kravet om ratihabition eller registrering af forlig fremtidig omgives*, og at udenretlige forlig skal være direkte eksigible på visse nærmere betingelser, navnlig at forliget skal angå afvikling af allerede forfalden gæld.

Udvalgets forslag til ændringer i retsplejeloven.

Som det fremgår af det anførte, mener udvalget, at forligsmægling ved forligskommissionerne bør afskaffes, og forligsmægling fremtidig henlægges til domstolene, samt at der bør tilvejebringes en ordning til erstatning for den nuværende, hvorefter private, udenretlige forlig kan opnå eksekutionskraft ved ratihabition i en forligskommission.

Hovedindholdet af udvalgets forslag bliver følgende, at forligsmægling i borgerlige domssager ved en ændring af retsplejelovens kapitel 26 henlægges til domstolene, og at udenretlige forlig ved en tilføjelse til retsplejelovens § 478 gøres eksigible på lignende måde som tinglyste pantebreve i fast ejendom.

A« Forligsmægling ved retten.

Efter forslaget hovedbestemmelse — ny § 268 — mægler retten forlig i alle borgerlige domssager i 1. instans.

Der pålægges herved dommerne en pligt til at foretage forligsmægling. Undladelse af mægling kan ifølge paragraffens 2. stk. kun ske, såfremt det på grund af sagens beskaffenhed, parternes forhold eller lignende omstændigheder på forhånd må antages, at mæglingen vil være forgæves.

Hele bestemmelsen er et udtryk for, at det af offentlige, samfundsmæssige hensyn er ønskeligt, at processernes antal og omfang begrænses, at unødige retssager undgås, og at dommerne af egen drift skal være virksomme for at mægle forlig mellem parterne, når der er mulighed herfor. Bestemmelsen er, når bortses fra afskaffelsen af forligskommissionerne, kun tildels en nydannelse. Såvel ved underretterne som ved landsretterne søger dommerne også nu at formidle forlig mellem parterne, når sagen efter sin karakter er egnet dertil.

Forslaget indeholder ingen forskrift om, på hvilket tidspunkt af sagens gang forligsmægling bør finde sted. Som hovedregel vil forlig formentlig blive forsøgt i 1. retsmøde, således som det nu er tilfældet i Københavns byret. I landsretssager kan og bør dommeren ved sagens forberedelse ved underret tage initiativet til en forligsforhandling på samme måde som i underretssager, hvis han skønner, at han har mulighed for at forlige parterne, f. eks. hvis bevisførelsen i sin helhed foregår ved den pågældende underret; men ofte vil det være mere praktisk at vente til domsforhandlingen ved landsretten. I sager, der forberedes ved landsretten, vil mæglingen i henhold til retsplejelovens § 338, stk. 3, hvis den sker under forberedelsen, kunne foretages af en enkelt dommer.

Udvalget har ikke fundet det hensigtsmæssigt at fastslå, at forligsmæglingen skal foregå straks ved retssagens påbegyndelse. Ofte vil begge parter være repræsenteret af sagførere, der allerede har undersøgt mulighederne for en mindelig afgørelse af sagen,

og man kan derfor ikke fastslå, at retten altid på et så tidligt tidspunkt bør forsøge en aktiv forligsmægling. Rettens forligsbestræbelser vil ofte først have udsigt til at kunne lykkes, når sagen er forberedt og beviserne kommenteret af sagførerne, så dommer og parter har bedre grundlag for at skønne over, hvorledes processen vil falde ud, hvis den afgøres ved dom.

For landsretssager, der forberedes ved underretten, gør der sig yderligere det særlige forhold gældende, at medens underretsdommerens deltagelse i forberedelsen nu i mange tilfælde er af mere formel karakter, ville en pligt til at mægle forlig ved sagens påbegyndelse bevirke, at han straks måtte sætte sig nøje ind i sagens realitet og de foreliggende retsspørgsmål for effektivt at kunne lede en forhandling om forlig. Dette ville være en forøgelse af underretsdommernes arbejdsbyrde — uden at der som regel ville kunne opnås noget resultat herved. At pålægge underretsdommeren at foretage en blot formel forligsmægling svarende til den nuværende ved forligskommissionerne, anser man i disse sager for værdiløst.

Forligsmægling kan anordnes på et hvilket som helst tidspunkt under sagens gang, og der er i modsætning til den nugældende § 428, hvorefter sidste frist for forligsmægling under sagen er dennes optagelse til dom, ikke angivet nogen yderste termin for forligsprøve. Først med dommens afsigelse er derfor muligheden for forligsmægling bortfaldet, men det vil formentlig kun undtagelsesvis ske, at sagen efter dens optagelse til dom reassumeres, for at der kan prøves forlig mellem parterne.

§ 268, stk. 3, fastslår udtrykkelig, at mægling også kan foretages i ankeinstansen. Dette stemmer med nuværende praksis, hvor landsretten også i ankesager søger at formidle forlig mellem parterne. Ved Højesteret er forlig ved rettens mellemkomst derimod kun forekommet i ganske ekstraordinære tilfælde.

Under den gældende ordning er det i sager, hvor forlig skulle være mæglet i retten, forekommet, at landsretten har hjemvist indankede underretssager til fornyet behandling i underretten, når det ikke af sagen er fremgået, at underretten har mæglet forlig. For at undgå noget tilsvarende i fremtiden finder udvalget det nødvendigt at foreslå en udtrykkelig bestemmelse om, at undladelse af mægling i underinstansen ikke kan medføre hjemvisning af sagen til fornyet foretagelse. Endvidere udelukker lovteksten, jfr. ny § 268, stk. 4, at landsretten tilbagesender en sag, der er forberedt ved underret, selvom landsretten skønner, at underretten burde have forsøgt forligsmægling.

Således som forslaget § 268, stk. 2, er formuleret, er der ingen grund til at opretholde de forskellige undtagelser i den nuværende § 268, stk. 1, fra den tvungne forligsmægling ved forligskommissionerne. Nogle af disse — nemlig 1), 2), 4) og 7) — er begrundet med, at mægling ved forligskommission ville medføre en uheldig forsinkelse af retssagerne. I andre tilfælde — 5) og 6) — er begrundelsen, at mægling ikke er mulig. Endelig er undtagelsen i 3) for sager, hvori statsmyndigheder er part, begrundet i særlige offentlige hensyn, som ikke ubetinget gælder ved en forligsmægling for domstolene. Den i forslaget til § 268 nævnte begrænsning i pligten til at mægle forlig indeholder den fornødne hjemmel til at undlade forligsmægling, hvor sagen ikke er egnet hertil, f. eks. fordi den er af principiel betydning, sagsøgte ikke er mødt, eller det iøvrigt på forhånd er klart, at parterne ikke vil forlige sagen.

De nye bestemmelser overflødiggør § 428 om mægling i underretssager under sagens behandling for retten, og denne bestemmelse kan derfor ophæves.

Ved forslaget § 269 foreslås som en nydannelse, at retten med parternes samtykke kan holde forligsmægling for lukkede døre. Formålet hermed er at gøre forligs-

mæglingen ved retten så effektiv som muligt, og offentlighedens udelukkelse fra forhandlingerne vil undertiden kunne øge mulighederne for at forlige parterne. Bestemmelsen vil eksempelvis være særdeles nyttig i injuriesager. Når dørlukning kun kan ske med begge parter samtykke, er der næppe processuelle betænkeligheder herved.

Ved forslaget § 270, stk. 1, foreskrives, at retsforlig skal indføres i retsbogen, hvilket stemmer med gældende praksis og for underretssagers vedkommende er udtrykkelig fastslået i § 428, 2. punktum. Der er formentlig ikke grund til at stille krav om, at parterne eller deres repræsentanter skal underskrive forliget i retsbogen, således som det nu for forligskommissionerne er bestemt i § 273, stk. 3¹). Med hensyn til de forlig, der indgås ved domstolene, følges der nu forskellig praksis på dette punkt.

Udvalget har overvejet, om man burde foreslå helt at ophæve kapitlet om forligsmægling under hensyn til, at forligsmæglingen efter forslaget fremtidig ophører med at være et særskilt, afgrænset stadium i borgerlige retssager. Man finder det dog systematisk mest tilfredsstillende også efter forligskommissionernes afskaffelse at bevare et særligt kapitel om forligsmægling, ligesom praktiske grunde taler for at samle reglerne om forligsmægling på eet sted i retsplejeloven.

B. Tvangsfuldbyrdelse af anerkendte fordringer.

Ifølge forslaget til ændring af § 478 opstilles 3 betingelser for, at eksekution kan foretages på grundlag af et privat forlig:

- 1) at forliget er indgået, efter at forfaldstiden for den gæld, som forliget angår, er indtrådt,
- 2) at den umiddelbare adgang til eksekution af forliget i tilfælde af misligholdelse udtrykkelig er vedtaget i dette,
- 3) at omkostningerne er anført i forliget med et bestemt beløb.

Af disse betingelser er de to første nye.

Formålet med betingelse 1) er at forhindre, at det vedtages i kontrakter angående ydelser, som forfalder i fremtiden, at der i tilfælde af misligholdelse straks skal kunne gøres udlæg. Herved ville opstå en ny og ikke ønskelig form for hurtig retsforfølgning. De mange uheldige erfaringer fra afbetalingssalg viser endvidere, at en for let adgang til tvangsfuldbyrdelse fører til letsindig kreditgivning. Den hurtige udlægsadgang skal derfor alene kunne anvendes i de tilfælde, hvor aftaler om betaling af forfalden gæld ikke overholdes²).

Betingelse 1) forhindrer også, at private forlig, som det nu undertiden er tilfældet, anvendes i låneforhold, således at låntageren ved lånets modtagelse underskriver

¹) Tilsvarende forskrift findes i erhvervslejeloven nr. 55 af 23. marts 1937 § 4, husdyrvoldgiftsloven nr. 94 af 15. marts 1939 § 5, stk. 6, og landvæsensretsloven nr. 213 af 31. marts 1949 § 27, stk. 4.

²) Jfr. E. Munch-Petersen, *Tvangsfuldbyrdelse*, 4. udg. 1948, s. 32; det siges her om frivillige forlig, at efter sagens natur kunne meget tale for i almindelighed at forlange, at kravet er forfaldet, når eksibiliteten fastsættes. Endvidere H. Munch-Petersen, *U.f.R.* 1908, s. 5—8.

et frivilligt forlig i stedet for et gælds brev. Denne fremgangsmåde vil efter forslaget ikke kunne anvendes, når lånet først forfalder til tilbagebetaling på et senere tidspunkt. Udvalgets medlemmer anser denne benyttelse af de frivillige forlig for uheldig, idet den kan give anledning til misbrug ved en hårdhændet udnyttelse af skyldnerens svage stilling, og udvalget er derfor gået ind for at stille denne betingelse. Frivillige forlig vil dog også fremtidig kunne anvendes i låneforhold, når gælden virkelig er forfalden straks.

Betingelserne 2) og 3) er ligeledes udtryk for, at der bør ydes skyldnerne beskyttelse nemlig ved, at man søger at sikre, at de på forhånd bliver bekendt med virkningen af foilget og følgerne af misligholdelse af forligets vilkår.

§ 478 må sammenholdes med den foreslåede tilføjelse til § 490, stk. 1, hvorefter der skal gives skyldneren mindst 4 løbedage. Reglen har sit forbillende blandt andet i de sædvanlig anvendte formularer til pantebreve og begrundes med, at skyldneren bør have en kortere frist til at rette for sig, inden de alvorlige virkninger af forligets misligholdelse indtræffer. Det har været overvejet af udvalget at foreslå en eksekutionsfrist på 14 dage — fakultativ efter fogdens bestemmelse eller obligatorisk —, men man er enige om, at der ved den foreslåede frist normalt ydes skyldneren tilstrækkelig beskyttelse.

I øjeblikket gælder ingen fast regel i praksis for løbedage ved frivillige forlig. Mange frivillige forlig hjemler løbedage, men i andre forfalder gælden til betaling og eksekution, såsnart forliget ikke prompte overholdes. Forslaget vil formentlig medføre, at der i formularerne til frivillige forlig optages bestemmelser om 4 eller flere løbedage. Er der ikke indrømmet løbedage, eller er antallet af løbedage under 4, kan udlæg først foretages på 5. dagen efter forfaldsdagen.

Ved ændringsforslaget til § 484 gives der fogden en lignende stilling ved udlæg i henhold til private forlig, som han allerede nu har ved umiddelbare fogedforretninger, idet han kan henvise sagen til almindelig rettergang, såfremt rekvisitus fremsætter indsigelser mod fogedforretningens fremme, enten fordi han bestrider forligets gyldighed eller hævder at have opfyldt forliget. Fogden bør herefter, hvis der foreligger udnyttelse eller bristede forudsætninger, eller hvis aftalen er i strid med almindelig hæderlighed, eller der foreligger andre ugyldighedsgrunde eller formodning om ugyldighed, henvise sagen til almindelig rettergang. Det bemærkes i denne forbindelse, at forliget også kan angå betaling af andet end kontraktsgæld, f. eks. erstatning, og at der måske netop i sådanne tilfælde vil kunne forekomme forlig, som ikke er i overensstemmelse med ret og billighed.

Vedrørende afkræftelse i henhold til konkurslovens § 23, 1. stk., bemærkes, at det af konkurslovkommissionen udarbejdede udkast til lov om gældsordning foreslår denne bestemmelse ophævet¹⁾. Ifølge nævnte § 23, 1. stk., regnes afkræftelsesfristen, 8 uger, fra forligets indgåelse. Retspraksis har imidlertid fastslået, at indgåelse er ensbetydende med opnåelse af eksigibilitet. For frivillige forligs vedkommende bliver den afgørende dato herefter efter nugældende ret ratihabitionsdatoen. Efter udvalgets forslag bliver fremtidig, så længe konkursloven gælder, den dato, da forliget er underskrevet, udgangspunkt for 8 ugers-fristen, og det bliver et almindeligt bevisspørgsmål, om forliget kan anses indgået den dag, debitor efter forligets indhold har underskrevet det. Eventuelt kan bevis for dateringens rigtighed sikres ved vitterlighedsvidner, notarialbekræftelse eller lignende i de særlige tilfælde, hvor en kreditor ønsker datoen fastslået.

¹⁾ Udkast til lov om gældsordning (1941) § 103.

Udvalget har ikke villet foreslå, at attestation af vitterlighedsvidner med hensyn til rigtigheden af datoen og ægtheden af debtors underskrift skal være en betingelse for eksekution. I praksis sker oprettelsen af et frivilligt forlig ikke sjældent på den måde, at den sagfører, der har fordringen til incassation, sender den udfyldte forligsformular med posten til debtors underskrift. Det vil næppe være rimeligt at forlange, at debitor i så fald skal skaffe vidner på sin underskrift, hvilket oftest vil tvinge ham til at indvie naboer eller bekendte i sine dårlige økonomiske forhold.¹⁾

¹⁾ En lignende regel om nødvendigheden af vitterlighedsvidner var gældende fra retsplejelovens ikrafttræden i 1919, men blev ophævet ved lov nr. 300 af 30. juni 1922 § 43. I lovens motiver (Rigsdagstidende 1920—21, tillæg A, sp. 4917) henvises netop til, at kravet har vist sig at være urimeligt og byrdefuldt for debitorerne.

Udvalgets forslag til ændring i medhjælperloven.

Efter medhjælperlovens § 34 (lovbekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941) foretages på landet forligsmæglingen i medhjælpersager af en i hver landkommune nedsat særlig forligskommission. I kommissionerne, der består af 3 medlemmer valgt af sognerådet for 4 år efter forholdstalsvalg, skal såvel arbejdsgivere som medhjælperere være repræsenterede. Såfremt begge parter i en tvistighed om retsforholdet mellem husbond og medhjælper endnu på det tidspunkt, da sagen anlægges, opholder sig i den kommune, hvor retsforholdet har bestået, skal forlig i sagen prøves for kommunens medhjælperforligskommission, før sagen kan indbringes for retten. I medhjælpersager i byerne og i medhjælpersager på landet, hvor parterne ikke længere opholder sig i kommunen, f. eks. fordi medhjælperen efter arbejdsforholdets ophør er rejst bort og har fået arbejde i en anden kommune, foregår forligsmæglingen i henhold til retsplejelovens § 268, stk. 2, punkt a, ved retten. De ordinære forligskommissioner behandler således aldrig tvistigheder mellem husbond og medhjælperere. Om *omfanget* af medhjælperforligskommissionernes virksomhed og forligsmæglingens *udfald* oplyses det i de af Statistisk departement udgivne statistiske meddelelser om den borgerlige retspleje¹⁾, at det gennemsnitlige antal afsluttede sager årlig i perioden 1931—35 udgjorde 904, men i den følgende 5-årsperiode 1936—40 faldt til gennemsnitlig 701 årlig, for i perioden 1941—45 yderligere at falde til 624 i gennemsnit om året. Tilbagegangen er fortsat efter krigen. I årene 1948 og 1949 udgjorde antallet af sluttede sager ved disse forligskommissioner kun henholdsvis 314 sager og 347 sager. Den meget betydelige nedgang i medhjælperforligskommissionernes sagsantal i den sidste snes år skyldes formentlig navnlig de forbedrede økonomiske kår for medhjælperne på landet, samt at landarbejderne i stigende grad har tilsluttet sig fagforbund, hvorfor nu mange tvister afgøres ved forhandling mellem de faglige organisationer eller indbringes for den faste voldgiftsret.

Det bemærkes, at antallet af medhjælperpersager ved underretterne ikke udviser en tilsvarende tilbagegang. I perioderne 1931—35, 1936—40 og 1941—45 var det gennemsnitlige årlige antal sager: 1323, 1173 og 1342. Disse tal omfatter ikke-forligte medhjælperpersager på landet og medhjælperpersager i byerne.

Statistikken over de af medhjælperforligskommissionerne behandlede sagers udfald viser i og for sig et gunstigt resultat. I tidsrummet 1931—35 blev 53,1 pct. af sagerne forligt, og i perioderne 1936—40 og 1941—45 var forligsprocenten henholdsvis 52,5 og 49,3. Af de i 1948 og 1949 afsluttede sager blev forlig indgået i 159 og 187 tilfælde, altså også i over halvdelen af sagerne.

Statsministeriet nedsatte i 1938 en *landarbejderkommission*, der bl. a. fik til opgave at gennemgå medhjælperloven af 6. maj 1921 med henblik på en revision af loven. Under behandlingen af spørgsmålet om ændringer i medhjælperloven blev den gældende forligsordning i medhjælperpersager på landet kritiseret navnlig af arbejderrepræsentanterne

¹⁾ Den borgerlige retspleje 1941—45, Statistiske meddelelser, udgivet af Det statistiske departement 4. række, 135. bind, 3. hæfte, København 1949.

i landarbejder kommissionen, idet de anførte, at forligskommissionerne i for høj grad var præget af arbejdsgiversynspunkter, og at mæglerne på grund af kredsenes ringe størrelse og det lille antal sager savnede tilstrækkelig sagkyndighed og erfaring. Arbejdsgiverrepræsentanterne ønskede derimod ingen ændring i den bestående forligsordning. I den betænkning angående ændringer af medhjælperloven, som blev afgivet 1940, trykt 1942, stillede landarbejderkommissionens flertal herefter forslag om ophævelse af medhjælperforligskommissionerne på landet, således at mæglingen fremtidig skulle henlægges til retten. Forslaget med dertil hørende bemærkninger fra flertallet og mindretallet findes af trykt som bilag 8.

Medens en ophævelse af medhjælperforligskommissionerne i 1940 måtte stå som en fravigelse fra den ellers gældende regel, at der forud for en retssag normalt måtte gå en mægling i en forligskommission, ligger sagen, når de almindelige forligskommissioner foreslås ophævet, anderledes.

Efter udvalgets opfattelse måtte en bibeholdelse af medhjælperforligskommissionerne, uanset de almindelige forligskommissioners nedlæggelse, kræve en særlig begrundelse. Medhjælperforligskommissionernes præg af en særordning ville i endnu højere grad komme frem, hvis de blev bevaret, samtidig med at kommissionsmægling i alle andre civile retssager blev afskaffet. Der ses dog ikke i vore dage at foreligge forhold, som kan begrunde, at tvistigheder mellem husbond og medhjælpere på landet skal behandles efter andre formelle regler end medhjælpersager i byerne eller andre retssager mellem arbejdsgivere og personale. Selv om en forholdsvis stor del af de behandlede sager forliges for kommissionerne, viser såvel det lille sagsantal og den stadige tilbagegang i antallet af sager som den fremsatte kritik mod kommissionernes sammensætning og uvildighed, at den nuværende ordning uden skade kan afskaffes. Udvalgets forslag går herefter ud på, at medhjælperlovens § 34 ophæves, således at også forligsmæglinge i medhjælpersager på landet i alle tilfælde henlægges til retten.

Efter det af landarbejderkommissionen udarbejdede lovudkast skulle i medhjælpersager begge parter være fritaget for retsafgifter og for brugen af stemplet papir. Dommerkontorerne skulle endvidere uanset fordringens størrelse udfærdige stævning uden vederlag.

Retsafgiftslovens § 15 foreskriver, at der i sager mellem arbejdsgivere og deres personale, bl. a. i sager mellem husbond og tyende, kun skal svares halvdelen af de sædvanlige retsafgifter. Ved forslaget tilsigtede man at opnå en yderligere begunstigelse for medhjælpersager, således at disse sager blev fuldstændig fritaget for retsafgift samt for at svare den i stempeloven nr. 99 af 23. april 1929 § 125, jfr. § 136 nr. 8, fastsatte stempelf afgift på 1 kr. for alle stævninger i retssager over 40 kr. i værdi. En tilsvarende bestemmelse findes i lejelovens § 37, jfr. bekendtgørelser nr. 347 og 348 af 6. september 1947.

Forsåvidt angår dommerkontorenes pligt til at udfærdige stævninger vederlagsfrit indebar forslaget en ændring af § 9 i justitsministeriets bekendtgørelse af 30. december 1930 angående retshjælp på dommerkontorerne, hvorefter dommerkontorerne har pligt til at udfærdige stævninger i medhjælpersager for et gebyr af 5 kr. eller 10 kr., alt eftersom sagsgenstanden er fra 50 kr. til 200 kr. eller over 200 kr.

Udvalget anser det for at ligge udenfor sin opgave at genoptage disse forslag, hvorved bemærkes, at bestemmelserne i retsplejelovens § 425, stk. 1, og bekendtgørelsen af 30. december 1930 § 9 om dommerkontorenes pligt til at udfærdige stævninger vederlagsfrit eller for et lille gebyr har ringe praktisk betydning, idet ubemidlede personer, der ønsker at anlange retssag, i almindelighed søger fri proces.

Udvalgets forslag til ændringer i retsafgiftsloven.

Som følge af de foran foreslåede ændringer i retsplejeloven må der foretages en revision af afgiftsbestemmelserne i loven om, retsafgifter i domssager m. m. af 11. april 1916. Loven er nu optrykt som bekendtgørelse nr. 322 af 19. december 1932 med de ændringer og tilføjelser, som er en følge af lov nr. 448 af 4. august 1919 § 5, lov nr. 27 af 14. februar 1929 samt lov nr. 321 af 17. december 1932. En senere ændring findes i lov nr. 68 af 15. marts 1947.

Retsafgiftslovens hovedprincip er, at der i civile domssager normalt skal erlægges afgift to gange, nemlig dels for sagens berømmelse (berømmelsesafgift), dels ved sagens optagelse til dom (optagelsesafgift). Disse afgifter er af samme størrelse.

I forbindelse med, at man i 1932 i retsplejeloven gav hjemmel for ophævelse af forligskommissioner ved kgl. anordning, foretoges ved lov nr. 321 af 17. december 1932 en ændring af retsafgiftsloven, idet der i lovens § 7 a blev givet hjemmel for, at retsafgiften i de retskredse, hvor forligskommissionerne måtte blive ophævet og forligsmæglingen henlagt til retten, ikke skulle udgøre mere end 3 kr., dersom sagen blev forligt på første tægtedag. Den del af berømmelsesafgiften, der måtte overstige 3 kr., skulle derfor først erlægges, når sagen på dens første tægtedag blev begæret fremmet, efter at retten for-gæves havde mæglet forlig. Efter de gældende afgiftssatser skulle denne efterbetaling af berømmelsesafgift ske i sager angående penge m. v., når sagsgenstanden var over 200 kr., samt i sager, hvis genstand ikke var penge eller penges værdi. Bestemmelsen angik ikke Københavns byret, skønt mæglingen her foregår ved retten, og ej heller københavnske landsrets- og sø- og handelsretssager; her skulle man som hidtil svare fuld berømmelsesafgift, selv om sagen blev forligt i første retsmøde.

Retsafgiftslovens § 7 a blev vedtaget efter forslag af det folketingsudvalg¹⁾, som behandlede retsplej elovsændringerne af 1932. Bestemmelsen motiveredes med, at retsafgiften for forlig i 1. retsmøde uden en sådan regel ville overstige gebyrerne ved forligskommissionerne i sager, hvis værdi er over 200 kr., eller hvis genstand ikke er penge eller penges værdi. Gebyrerne ved forligskommissionerne udgør nemlig ifølge lov nr. 689 af 22. december 1920 højst 3 kr. — 1 kr. for berømmelse og 2 kr. for afslutning og protokollering af et forlig —, og for sager under 20 kr. nedsættes gebyret for afslutning og protokollering til 1 kr. 25 øre, således at det samlede gebyr er ialt 2 kr. 25 øre.

Da ingen forligskommission er blevet nedlagt ved kgl. anordning, har retsafgiftslovens § 7 a ikke fundet anvendelse. Udvalget må imidlertid mene, at en gennemførelse af ordningen ville have stødt på store praktiske vanskeligheder. Navnlig i de store og større retskredse er det af allerstørste betydning, at afviklingen af retssagerne på de ordinære retsdage kan foregå hurtigt og uden unødige afbrydelser og forsinkelser. Hvis rettens protokolfører under retsmødet skal pålægges at opkræve gebyr i de sager, som ikke forliges,

¹⁾ Rigsdagstidende 1931—32, tillæg B., sp. 485—490.

vil det medføre, at tempoet nedsættes, idet næste sag må vente, indtil betalingsspørgsmålet er bragt i orden. I praksis ville man måske undgå vanskelighederne ved at vente med at opkræve restgebyret til efter retsmødet eller eventuelt vente til næste møde. Da retsskriveren (ved underretterne udenfor København dommeren selv) er personlig ansvarlig for kreditgivning med hensyn til afgifter, ville det dog være urigtigt af lovgivningsmagten at indføre en ordning, hvorefter han vil være nødsaget til at yde kredit på eget personligt ansvar. Hvis forfaldstiden for efterbetalingen blev henlagt til et senere retsmøde, kunne man måske til en vis grad afbøde ulemperne, men efter udvalgets opfattelse vil det i alt fald være omstændeligt og til besvær for såvel dommerkontorerne som publikum at fastholde den i retsafgiftslovens § 7 a anordnede tredeling af retsafgifterne.

Udvalget stiller herefter forslag om, at der skal erlægges fuldt berammelsesgebyr ved sagens indbringelse for retten, og at dette gebyr ikke nedsættes, selvom forlig indgås i første retsmøde. Som nævnt nedsættes gebyret ikke ved forlig i første retsmøde ved Københavns byret, hvis ordning har været forbillede for den foreslåede fremtidige forligsordning. Der har ikke udvalget bekendt været klaget over, at gebyrerne ved Københavns byret var for høje — hverken absolut set eller i forhold til gebyrerne ved forligskommissionerne i provinsen. Endvidere vil forslaget om erlæggelse af fuld berammelsesafgift i de fleste tilfælde kun formelt betyde en forhøjelse af gebyret. I praksis plejer man nemlig allerede nu at udtage indkaldelse til forligskommission og stævning samtidig, således at både berammelsesgebyr til forligskommissionen og berammelsesgebyr til retten er erlagt inden sagens foretagelse i forligskommissionen. Endelig kan det anføres, at der ikke er samme trang som hidtil til en regel om nedsat gebyr ved retsforlig i første retsmøde efter den foreslåede fremtidige ordning, der gælder for hele landet. Så længe forligskommissionerne kunne nedlægges ved kgl. anordning, måtte man forudse, at forligskommissionerne blev ophævet i nogle retskredse, mens de blev bevaret i andre. For ikke at modvirke ophævelsen af forligskommissionerne måtte man da lægge vægt på, at gebyrerne så vidt muligt var de samme, hvad enten sagen skulle for forligskommissionen eller direkte for retten.

Udvalget vil i og for sig anse det for ønskeligt, at retsgebyrerne fastsættes således, at parterne opnår en forholdsvis betydelig fordel ved at indgå på forlig. Man kunne i så henseende tænke sig den ordning, at optagelsesgebyret fastsættes til det dobbelte af berammelsesgebyret, eventuelt således at det sidstnævnte nedsættes fra de nuværende satser, således at statskassens samlede provenu af retsgebyrerne bliver det samme som nu. Udvalget har dog anset det for at ligge udenfor sin opgave at stille et egentligt forslag i denne retning.

Det af udvalget affattede lovforslag til ændring af retsafgiftsloven er iøvrigt udarbejdet i overensstemmelse med foranstående bemærkninger.

Af praktiske grunde og fordi den indtil 1932 gældende formulering af §§ 6 og 7 forekommer noget forældet, har man foretrukket at bibeholde § 7 a delvis fremfor at føre loven tilbage til dens oprindelige skikkelse.

De økonomiske virkninger af forligskommissionernes ophævelse.

I dette afsnit undersøges de økonomiske virkninger af en gennemførelse af udvalgets forslag. Spørgsmålet belyses fra tre sider; nemlig i relation til publikum, det offentlige og forligsmæglerne.

A. Publikum.

Ophævelsen af den tvungne forligsprøve ved forligskommissionerne medfører i civile domssager en besparelse af udgifterne ved at føre retssag i alle de tilfælde, hvor mæglingen ville være forgæves. Foruden bortfaldet af gebyret for berømmelse af forligsmægling — 1 kr. — bevirker den foreslåede forenkling af processen en nedsættelse af sagsomkostningerne, idet navnlig udgiften til sagførersalær for møde i forligskommissionen undgås. Endvidere undgår parterne tab af arbejdsfortjeneste ved at møde i forligskommissionen, og de indklagede fritages for bøder for udeblivelse.

På den anden side vil det gebyr, som er erlagt inden indgåelse af forlig ved retten kunne være højere end gebyrerne ved forligskommissionerne.

Maksimumsafgiften for forlig ved forligskommissionerne er 3 kr. Efter skalaen for retsafgifter for sager om penge eller penges værdi (retsafgiftslovens § 6) skal der i domssager svares højere gebyr end 3 kr., når værdien er over 200 kr., og afgiften kan i underretssager (grænse 2 000 kr.) stige til 18 kr.

Der bliver således tale om en forhøjelse af retsafgifterne for forlig, men denne forhøjelse er efter udvalgets opfattelse hovedsagelig kun af formel karakter. For at vinde tid indleveres nemlig som tidligere omtalt forligsindkaldelse og stævning nu meget ofte samtidig til berømmelse, uden at forligsmæglingens resultat afventes, og der må da straks betales såvel afgift for forligsmægling som retsafgift (berømmelsesafgift). Der har derfor i de fleste af de sager, som er blevet forligt ved forligskommissionerne, været erlagt retsafgift, og den erlagte retsafgift kan ikke tilbagebetales parterne, hvis sagen forliges, inden den falder i rette¹⁾.

Udvalget har beregnet, at der i 1949. hvor antallet af mæglingssager ved forligskommissionerne uden for København var ca. 103 000, hvoraf ca. 13 350 blev forligt, er erlagt ca. 125 000 kr. i gebyr (1 kr. for berømmelse samt 2 kr. i forligsgebyr, for sager under 20 kr. dog kun 1,25 kr.). Af det samlede gebyrbeløb var ca. 90 000 kr. gebyr for sager, hvori mæglingen var forgæves²⁾.

¹⁾ Skattedepartementets skrivelse nr. 143 af 22. april 1920 og retsafgiftslovens § o.

²⁾ Fisch-Thomsen anslår i *Juristen* 1948, s. 33, udgiften til gebyrer, mødehonorarer, porto og papir samt sagførersalær i mæglingssager til gennemsnitlig 8 kr. pr. sag. Selvom beløbet for hævende og bortfaldne sager er noget mindre, vil udgiften i de ca. 90.000 sager, som i 1949 blev indbragt, men ikke forligt i kommissionerne, efter denne beregning komme op på 600—700.000 kr. Hertil kommer spild af arbejdstimer, udgifter til bøder og inddrivelse af disse m. m.

Ophævelse af reglerne om ratihabition af frivillige forlig ved forligskommissionerne giver endvidere en besparelse af ratihabitionsgebyret, uden at der til gengæld bliver spørgsmål om andre udgifter. Denne ordning omfatter hele landet og kommer således også København tilgode.

I 1949 foretoges ifølge Statistisk departements oplysninger i hele landet 26 000 ratihabitioner af forlig ved forligskommissionerne. Gebyrerne herfor kan anslås til 70—75 000 kr. Hertil kommer et lignende beløb i vederlag til personer, som giver møde ved ratihabitionerne.

B. Det offentlige.

Uden for København er udgifterne ved forligsvæsenet et kommunalt anliggende, jfr. lov af 4. marts 1857 § 9 og lovekendtgørelse nr. 328 af 6. juli 1950 § 25. Udgifterne er i almindelighed ubetydelige og drejer sig hovedsagelig om lokaleleje, anskaffelse af protokoller og befordringsgodtgørelse til mæglerne. Løvrigt bærer forligskommissionerne uden for København økonomisk sig selv, idet forligsmæglerens vederlag består i, at gebyrerne tilfalder dem. Anvendes undtagelsesvis fremmed medhjælp, afholdes også omkostningerne herved af gebyr indtægt. Ifølge bilag 1 beløb medhjælpsudgifterne sig i 2. halvår 1948 til 12 010 kr. eller ca. 24 000 kr. årlig.

For kommunerne vil ophævelsen af forligskommissionerne uden for København betyde en mindre besparelse og for staten en indtægtsforøgelse svarende til retsafgiften af de hidtil ved forligskommissionernes mellemkomst forligte sager, i hvilke der ikke er erlagt retsafgift. En nøjagtig beregning af statens merindtægt er ikke mulig på grundlag af det foreliggende materiale. Dels fremgår heraf alene antallet af indgåede forlig, men ikke sagsværdien, som er bestemmende for gebyrets størrelse, dels må det som nævnt antages, at der i vidt omfang er betalt stempel- og retsafgift, som ikke kan tilbagebetales. Hvis man ser bort herfra, skulle 12—13 000 forlig årlig indbringe ca. 60 000 kr. samt stempelafgift 1 kr. af stævninger over 40 kr. eller ca. 12 000 kr. Indtægtsforøgelsen vil dog af de nævnte grunde sikkert kun udgøre en forsvindende del af disse beløb.

Efter udvalgets opfattelse vil forslaget gennemførelse i de fleste retskredse ikke give anledning til forøgede udgifter af betydning til medhjælp og kontorhold. I de store retskredse må dog påregnes nogen ekstraudgift til skrivning; men udgiften hertil opvejes formentlig af betalingen for udskrifter, jfr. retsafgiftslovens kapitel V.

/ København tilfalder gebyrerne statskassen, og forligsmæglerne og medhjælperne lønnes af det offentlige, jfr. forordning af 1795 § 57. For finansåret 1949—50 kan følgende regnskab opstilles:

Gebyrindtægt for Københavns forligskommission	12 740 kr.
Gebyrindtægt for Sø- og handelsrettens forligskommission	ca. 400 -
	13 140 kr.

Statens udgift for Københavns forligskommission:

a) kontorhold	3 955 kr.
b) honorarer	6 840 -
	10 795 -
Overskud:	2 345 kr. ¹⁾

¹⁾ I en udtalelse af 22. januar 1932 til brug for rigsdagen (Rigsdagstidende 1931—32, tillæg B., sp. 2759) opgjorde Københavns forligskommission statens overskud til gennemsnitlig 3242 kr. årlig.

Da magistratens repræsentant i udvalget og de fire borgerrepræsentanter, der skiftevis tiltræder kommissionen, lønnes af kommunen med ialt ca. 1 400 kr. årlig, har det offentlige som helhed hverken overskud eller underskud af betydnig.

C. Forligsmæglerne.

Forligskommissionernes nedlæggelse betyder set fra mægleres synspunkt ophør af et lønnet hverv. For de enkelte forligsmæglerne er indtægten ofte ret ubetydelig. Når gebyrindtægten uden for København, der efter fradrag af medhjælpsudgifter i 1949 udgjorde ca. 160 000 kr.¹⁾, fordeles på 139 forligskommissioner uden for København, bliver der gennemsnitlig ca. 575 kr. årlig til hver mægler — et ikke særligt stort vederlag i vore dage for kvalificeret arbejde, selvom der i almindelighed kun afholdes et møde ugentlig på nogle få timer. Enkelte forligsmæglerne er dog valgt i flere forligskredse.

Forligsmæglerne er som regel folk, der har deltaget i det kommunale liv. Hvervet tildeles ofte ældre, veltjente kommunalfolk som tillidshverv, idet det kan give en mindre biindtægt ved siden af pension eller aldersrente. Forligsmæglerne aldersfordeling fremgår af bilag 9. Den 1. januar 1949 var 70 pct. af samtlige mæglerne over 60 år og 30 pct. over 70 år, 8 mæglerne var endog over 80 år gamle.

Mæglerne vælges i henhold til retsplejelovens § 269, stk. 2, og lov om forandring af forligs væsenet af 4. marts 1857 § 4 for et tidsrum af 6 år, således at een af de valgte afgår hvert 3. år. Da hvervet er et borgerligt ombud, har forligsmæglerne efter udvalgets opfattelse ikke noget retligt krav på økonomisk godtgørelse, fordi hvervet bringes til ophør før den normale funktionsperiodes udløb, lige så lidt som der vil kunne gøres fordring på bibeholdelse af hvervet til 6-års-periodens udløb. Ved gennemførelsen af retsplejelovsændringen af 1932 var det ejheller på tale, at forligsmæglerne skulle kunne stille krav af nævnte art, såfremt man måtte ønske at nedlægge en forligskommission ved kgl. anordning. Udvalget anser det for udelukket at nedlægge forligskommissionerne, efterhånden som tidsperioden for forligsmæglerne hverv udløber, idet de to forligsmæglerne ikke afgår samtidig; en sådan ordning ville endvidere støde på store praktiske vanskeligheder og give anledning til usikkerhed hos publikum. Endelig ville det være utænkeligt at opretholde et borgerligt ombud, der er enighed om at afskaffe som overflødigt, blot fordi det giver en mindre indtægt til dem, hvervet er pålagt. I enkelte særlige tilfælde kunne der måske udfra billighedsbetragtninger være anledning til at yde en understøttelse eller anden pensionslignende godtgørelse til forligsmæglerne, der gennem en årrække har fungeret som mæglerne og på grund af alder eller lignende ikke vil kunne skaffe sig andet lønnet arbejde. Udvalget har dog ikke fundet anledning til at fremsætte nærmere forslag herom, men har blot villet henlede opmærksomheden på problemet.

¹⁾ Forligsmægling ca. 125 000 kr.
 Ratihabition - 60 000 -
 ca. 185 000 kr.
 ÷ medhjælp - 25 000 -
 ca. 160 000 kr.

**Udkast til lov om ændringer i og tilføjelser til lov om rettens pleje af
11. april 1916 (forligsmægling m. m.).**

§ 1.

I lov om rettens pleje, jfr. bekendtgørelse nr. 212 af 1. oktober 1936, sker følgende ændringer og tilføjelser:

Til § 14.

§ 14, punkt, g, udgår.

Til § 16.

Til § 16, 2det stykke, 1ste punktum, udgår ordene: „godkendelse af udenretslige forlig i tilfælde af de københavnske forligskommissioners ophævelse”.

Til § 17.

§ 17, 2det stykke, punkt 5, udgår.

I 4de stykke, 1. punktum, udgår ordene: „godkendelse af udenretslige forlig”.

Til § 135.

I § 135, 1ste stykke, 1ste punktum, udgår ordene: „forligsindkaldelser og”.

Til § 248.

I § 248, 2det stykke, udgår ordene: „eller forligsindkaldelsens”.

Til § 268.

§ 268 affattes således:

„I alle borgerlige domssager i første instans mægler retten forlig.

Forligsmægling kan dog undlades, såfremt det på grund af sagens beskaffenhed, parternes forhold eller lignende omstændigheder på forhånd må antages, at mægling vil være forgæves.

Mægling kan også foretages, når sagen er indbragt for højere instans.

Bemærkninger:

(se iøvrigt betænkningens s. 28 ff).

Til §§ 14, 16, 17, 135 og 248.

Redaktionelle ændringer i anledning af forligskommissionernes nedlæggelse og forligsmæglingens henlæggelse til retten samt afskaffelsen af godkendelse af udenretlige forlig.

Til § 268

Se foran s. 28—29.

Undladelse af mægling i underinstansen eller under forberedelse af en landsretssag ved underret medfører ikke hjemvisning eller tilbagesendelse til underretten af sagen."

Til § 269.

§ 269 affattes således:

„Med parternes tiltræden kan det besluttes at lukke dørene under mæglingen i retten, såfremt dette må antages at fremme muligheden for opnåelse af forlig."

Til § 270.

§ 270 affattes således:

„Indgåede forlig indføres i retsbogen.

Spørgsmålet om gyldigheden af indgåede forlig henhører under afgørelse ved retterne i første instans, jfr. herved § 484. Dog må indsigelser, der støttes på fejl ved rettens handlinger, gøres gældende ved kære."

Til §§ 271—276.

§§ 271, 272, 273, 274, 275 og 276 udgår.

Til § 279.

I § 279, 1ste stykke, udgår ordene: „forligsindkaldelse eller".

Til § 325.

I § 325 udgår ordene: „såvel som for ikke at have givet behørigt møde ved den befalede mægling for en forligskommission, dog at bøden for det sidstnævnte forhold kan gå ned til 4 kr."

Til § 340.

§ 340, 2det stykke, udgår.

3die stykke ændres til 2det stykke.

Til § 269.

Se foran s. 29—30.

Til § 270.

§ 270, stk. 1, er en gentagelse af den nuværende § 428, 2. punktum, jfr. iøvrigt bemærkningerne s. 30.

§ 270, stk. 2, er væsenligt en gentagelse af den nuværende § 275.

Paragraffen angår direkte kun forlig indgået i et retsmøde. Spørgsmålet om gyldigheden af udenretlige forlig må dog ligeledes henhøre under retterne i 1. instans, jfr. forslaget til § 484, 1ste stykke, nyt 2det punktum: „henvise rekvirenten til almindelig rettergang"¹. Indsigelser, som støttes på fejl ved fogdens handlinger under inddrivelsen af skyld ifølge udenretlige forlig, må gøres gældende ved anke eller kære i overensstemmelse med reglerne i § 536, jfr. kap. 53.

Til §§ 279, 325, 340, 425 og 429.

Der henvises til bemærkningen foran ad 14 m. fl.

Til § 425.

T § 425, Iste stykke, 2det punktum, udgår ordene: „og om fornødent at forsyne den med indkaldelse til møde for forligskommissionen

Til § 428.

§ 428 udgår.

Til § 429.

§ 429, Iste stykke, Iste punktum, affattes således:

„Parterne udvikler mundtlig deres sag for dommeren uden videre forberedelse ved skrift."

Til § 478.

I § 478, 1ste stykke, punkt 2, 1ste stykke, udgår ordet: „forligskommissioner“, og ordet: „landvæsenskommissioner" ændres til „landvæsensretter".

1ste stykke, punkt 2, 2det stykke, affattes således:

„Endvidere kan udenretlige, skriftlige forlig om forfalden gæld tjene til grundlag for eksekution på betingelse af, at det udtrykkelig er vedtaget i forliget, at det skal kunne eksekveres i tilfælde af misligholdelse, og at de omkostninger, skyldneren indgår på at betale, bortset fra de med eksekutionen forbundne, er anført i forliget med en bestemt sum."

Til § 482.

T § 482, 1ste stykke, indsættes efter ordet „originale" ordene: „udenretlige forlig eller".

Til § 484.

I § 484, 1ste stykke, indsættes som nyt 2det punktum:

„Ved udenretlige forlig, jfr. § 478, 1ste stykke, punkt 2, 2det stykke, kan fogeden, såfremt han ikke mener sig i stand til at forkaste indsigelsen på det foreliggende grundlag, henvise rekvirenten til almindelig rettergang."

Til § 428.

Bestemmelsen er fremtidig overflødig, idet reglerne optages i § 268 og § 270, stk. 1.

Til § 478.

Ændringerne i stk. 1, pkt. 2, stk. 1, er redaktionelle, dels som følge af ændringerne i retsplejelovens kapitel 26, dels som følge af lov nr. 213 af 31. marts 1949 om landvæsensretter. Ifølge landvæsensretslovens § 27, nr. 5 og 6, har forlig indgåede for en landvæsensret samme gyldighed og kraft som, en kendelse, og forlig, der indgås uden landvæsensrettens mellemkomst, kan godkendes ved tilførsel til landvæsensrettens protokol og får da samme gyldighed og kraft som forlig indgåede for en forligskommission.

Med hensyn til ændringerne i stk. 1, pkt. 2, stk. 2, henvises til bemærkningerne foran s. 30—31.

Til § 482.

Redaktionel ændring.

Til § 484.

Der henvises til bemærkningerne foran s. 31.

Til § 485.

I § 485 indsættes efter ordet „paragraf” ordene: „1ste stykke, 1ste punktum, og 2det stykke”.

Til § 490.

I § 490, 1ste stykke, tilføjes som nyt 2det punktum:

„Udenretlige, skriftlige forlig, jfr. § 478, 1ste stykke, punkt 2, 2det stykke, skal dog, såfremt der ikke i forliget er indrømmet skyldneren mindst 4 løbedage, først kunne fuldbyrdes, når 4 løbedage er forløbet efter forfaldsdagen.”

Til § 634.

§ 634, 1ste stykke, sidste punktum, udgår. 4de stykke udgår.

5te stykke ændres til 4de stykke.

Til § 660.

I § 660, 1ste stykke, 1ste punktum, udgår ordene: „forligsmægling og”.

3die stykke, 2det punktum, udgår.

§2.

Denne lov træder i kraft den , og samtidig ophører forligskommissionernes virksomhed. De før lovens ikrafttræden oprettede udenretlige, skriftlige forlig kan anvendes som grundlag for eksekution, hvis de enten er godkendt af en forligskommission eller opfylder de hidtil gældende betingelser for ved en forligskommission at få godkendelse som eksekutionsgrundlag.

§ 3.

Fra lovens ikrafttræden ophæves forordningen af 10. juli 1795 om forligskommissioners stiftelse, lov af 4. marts 1857 om forandringer i forligsvæsenet samt § 19 i lov om Københavns Sø- og handelsret af 19. februar 1861.

Til § 485.

Redaktionel ændring.

Til § 490.

Der henvises til bemærkningerne foran s. 31.

Til § 634.

Der henvises til bemærkningen foran ad 8 14 m. fl.

Til § 660.

Efter forslaget til ny § 268 vil det være overflødigt at have en udtrykkelig forskrift om forligsmægling i sager, der opstår under skiftebehandling. I eksekutorboer bortfalder herefter den formelle pligt for eksekutor til at mægle forlig. Uanset dette bør eksekutorer dog også fremtidig søge at undgå retssager ved at tilvejebringe mindelige ordninger af foreliggende tvistigheder.

Til § 2.

Overgangsbestemmelserne er formuleret i overensstemmelse med principperne i retsplejelovens §§ 1033, stk. 1, og 1036, stk. 1.

Forligskommissionernes opmærksomhed bør formentlig nogen tid før lovens ikrafttræden henledes på, at der ikke må berammes sager til foretagelse efter dette tidspunkt, og at kommissionerne må gøre sig á jour, Inden de ophører.

**Udkast til lov om ændring i lov nr. 343 af 6. maj 1921 om retsforholdet
mellem husbond og medhjælpere.**

§ 1.

Bemærkninger

I lov om retsforholdet mellem husbond og medhjælpere, jfr. bekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941, udgår § 34. Der henvises til bemærkningerne foran s. 33—34.

A.

Denne lov træder i kraft den

Udkast til lov om ændringer i og tilføjelser til lov om retsafgifter i
domssager m. m. af 11. april 1916.

§ 1.

I lov om retsafgifter i domssager m. m.,
jfr. bekendtgørelse nr. 322 af 19. december
1932, sker følgende ændringer og tilføjelser:

Bemærkninger:

Der henvises til bemærkningerne foran
s. 35—36.

Til § 7a.

§ 7a, 1ste stykke, og 2det stykke, 2det
punktum, udgår.

Til § 13.

§ 13, 6 te stykke, udgår.

Til § 28.

I § 28, 3die stykke, 2det punktum, jfr.
lov nr. 68 af 15. marts 1947 § 1, udgår or-
dene: „forkyndelse af indkaldelser til en
forligskommission samt for”.

§ 2.

Denne lov træder i kraft den

Samtidig ophæves lov nr. 689 af 22. de-
cember 1920 om forhøjelse af afgifterne for
forligsmægling ved forligskommissionerne
samt plakaterne af 26. juni 1817 og 6. april
1827 angående betaling til forligskommis-
sionerne.

Samlet oversigt over forligskommissionernes virksomhed i 2. halvår 1948.

Amter	Ialt	Incassosager	Andre sager	Ratihabitioner	Gebyrer	Medhjælpsudgifter
					kr.	kr.
Københavns	7 312	7 181	131	1 071	12 810	5 685
Frederiksborg . . .	1 630	1 417	213	373	3 185	312
Holbæk	1 544	1 496	48	200	2 648	22
Sorø	1 519	1 492	27	331	1 954	266
Præstø	2 027	1 963	64	373	3 781	37
Maribo	1 665	1 631	34	346	3 321	505
Bornholms	372	344	28	34	540	35
Odense	3 061	2 958	103	745	6 703	1 279
Svendborg	1 652	1 627	25	411	3 203	30
Vejle	2 748	2 547	201	1 281	8 385	588
Aarhus	2 861	2 782	79	452	5 590	468
Skanderborg	2 166	2 124	42	244	2 615	0
Randers	2 827	2 497	330	539	4 931	785
Aalborg	2 870	2 343	527	494	3 666	599
Hjørring	2 005	1 936	69	360	2 896	10
Thisted	1 256	1 238	18	218	2 257	28
Viborg	1 884	1 744	140	408	3 911	37
Ringkøbing	2 443	2 373	70	394	4 126	263
Ribe	1 836	1 818	18	375	3 681	312
Haderslev	960	945	15	266	2 116	573
Aabenraa- Sønderborg . . .	1 316	1 293	23	391	2 681	176
Tønder	702	648	54	76	1 019	0
	46 656	44 397	2 259	9 382	86 019	12 010
København	254	0	254	1 531	—	— ¹⁾
Ialt . . .	46 910	44 397	2 513	10 913	—	—

Med hensyn til gebyrindtægter og medhjælpsudgifter ved Københavns forligskommission henvises til bemærkningerne s. 38.

Tabel over afsluttede forligssager i 2. halvår 1948.

(Uden sondring mellem incasso- og andre sager).

Amter	Ialt	Hævet eller bortfaldet	Førligt	Henvist efter indklagedes udeblivelse	Henvist iøvrigt
Københavns	7 312	1 830	1 045	3 194	1 243
Frederiksborg	1 630	220	219	800	391
Holbæk	1 544	301	191	652	400
Sorø	1 519	420	201	551	347
Præstø	2 027	434	283	848	462
Maribo	1 665	479	220	635	331
Bornholms	372	60	41	135	136
Odense	3 061	727	431	1 285	618
Svendborg	1 652	437	170	681	364
Vejle	2 748	708	311	1 156	573
Aarhus	2 861	552	357	1 274	678
Skanderborg	2 166	419	290	935	522
Randers	2 827	707	245	1 296	579
Aalborg	2 870	764	557	833	716
Hjørring	2 005	603	255	655	492
Thisted	1 256	325	93	599	239
Viborg	1 884	308	274	843	459
Ringkøbing	2 443	281	484	1 081	597
Ribe	1 836	415	163	783	475
Haderslev	960	199	71	425	265
Aabenraa-Sønderborg	1 316	227	107	687	295
Tønder	702	110	27	288	277
	46 656	10 526	6 035	19 636	10 459
København	254	65	24	49	116
Ialt . . .	46 910	10 591	6 059	19 685	10 575

Forligsprocent uden for København:

- Af det samlede antal sager: 12,9 pct.
- Når bortses fra hævede og bortfaldne sager: 16,7 pct.

Antallet af sager, hvori indklagede er udeblevet, 19 685, udgør 42 pct. af samtlige sager og 54 pct., når bortses fra hævede og bortfaldne sager.

Tabel over afsluttede forligssager i 2. halvår 1948.
(Incassosager).

Amter	Ialt	Hævet eller bortfaldet	Forligt	Henvist efter indklagedes udeblivelse	Henvist iøvrigt
Københavns	7 181	1 813	1 043	3 158	1 167
Frederiksborg	1 417	198	203	698	318
Holbæk	1 496	301	190	641	364
Sorø	1 492	419	200	547	326
Præstø	1 963	425	278	836	424
Maribo	1 631	479	218	626	308
Bornholms	344	57	38	127	122
Odense	2 958	715	425	1 260	558
Svendborg	1 627	437	170	679	341
Vejle	2 547	608	311	1 091	537
Aarhus	2 782	530	357	1 251	644
Skanderborg	2 124	415	288	927	494
Randers	2 497	672	242	1 180	403
Aalborg	2 343	624	427	712	580
Hjørring	1 936	584	252	640	460
Thisted	1 238	325	93	597	223
Viborg	1 744	302	246	797	399
Ringkøbing	2 373	276	484	1 066	547
Ribe	1 818	415	163	782	458
Haderslev	945	197	70	421	257
Aabenraa-Sønderborg	1 293	227	107	682	277
Tønder	648	110	27	283	228
	44 397	10 129	5 832	19 001	9 435
København	—	—	—	—	—
	44 397	10 129	5 832	19 001	9 435

Forligsprocent uden for København:

- a) Af det samlede antal sager: 13,1 pct.
- b) Når bortses fra hævede og bortfaldne sager: 17 pct.

Tabel over afsluttede forligssager i 2. halvår 1948.

(Ikke-incassosager).

Amter	Ialt	Hævet eller bortfaldet	Forligt	Henvist efter indklagedes udeblivelse	Henvist iøvrigt
Københavns	131	17	2	36	76
Frederiksborg	213	22	16	102	73
Holbæk	48	0	1	11	36
Sorø	27	1	1	4	21
Præstø	64	9	5	12	38
Maribo	34	0	2	9	23
Bornholms	28	3	3	8	14
Odense	103	12	6	25	60
Svendborg	25	0	0	2	23
Vejle	201	100	0	65	36
Aarhus	79	22	0	23	34
Skanderborg	42	4	2	8	28
Randers	330	35	3	116	176
Aalborg	527	140	130	121	136
Hjørring	69	19	3	15	32
Thisted	18	0	0	2	16
Viborg	140	6	28	46	60
Ringkøbing	70	5	0	15	50
Ribe	18	0	0	1	17
Haderslev	15	2	1	4	8
Aabenraa-Sønderborg	23	0	0	5	18
Tønder	54	0	0	5	49
	2 259	397	203	635	1 024
København	254	65	24	49	116
Ialt . . .	2 513	462	227	684	1 140

Forligsprocent uden for København:

- a) Af det samlede antal sager: 9 pct.
b) Når bortses fra hævede og bortfaldne sager: 10,9 pct.

Statistik over forligte sager ved Københavns byret.

	1936	1940	1945	1948	1949
Antal afgjorte sager	22 517	21 222	17 155	24 645	26 192
Heraf hævede og bortfaldne sager	5 441	4 744	4 065	5 701	6 021
Antal sager, bortset fra hævede og bortfaldne sager	17 076	16 478	13 090	18 944	20 171
Forligte sager	7 531	6 951	3 799	6 631	6 933
Forligsprocent af samlede antal entrer	34,4 %	39,7 %	29,1 %	34,7 %	34,4 %
sager	43,4 %	42,1 %	28,1 %	34,7 %	34,4 %
Forligsprocent, bortset fra hæ- vede og bortfaldne sager	44,1 %	42,2 %	29,0 %	35,0 %	34,4 %

Statistik over udfærdigelse af forligsklager af andre end sagførere.

Amter	Udfærdiget af incasso- bureauer o. l.	Udfærdiget af forligs- kommissioner	Uden bistand	Ialt udfærdiget af andre end sagførere
Københavns	133	0	160	293
Frederiksborg	0	0	11	11
Holbæk	1	0	0	1
Sorø	2	0	0	2
Præstø	7	5	3	15
Maribo	1	0	0	1
Bornholms	26	0	1	27
Odense	0	3	0	3
Svendborg	0	0	0	0
Vejle	5	0	0	5
Aarhus	0	6	1	7
Skanderborg	0	6	2	8
Randers	2	0	0	2
Aalborg	20	0	2	22
Hjørring	8	1	1	10
Thisted	2	0	0	2
Viborg	4	0	0	4
Ringkøbing	0	0	2	2
Ribe	4	5	0	9
Haderslev	0	0	0	0
Aabenraa-Sønderborg	0	0	0	0
Tønder	0	0	0	0
	215	26	183	424
København	0	0	13	13
	215	26	196	437

SØ- OG HANDELSRET TEN
Præsidenten.

Hr. overformynder H. L. Thomsen, Overformynderiet.

Ved skrivelse af 14. november d. å. har De som formand for et af Justitsministeriet nedsat udvalg til undersøgelse af de nugældende regler om forligsmægling med henblik på en eventuel ændring af disse anmodet om en udtalelse om rettens erfaringer med hensyn til forligsmægling ved den til Sø- og Handelsretten knyttede forligskommission samt om betimeligheden af at ophæve denne kommissions virksomhed.

Foranlediget heraf skal jeg udtale, at resultaterne af kommissionens arbejde er meget ringe, hvilket vel i alt væsentligt skyldes det forhold, at sagens parter ikke selv er pligtige at give møde for kommissionen, men kan lade og som oftest lader sig repræsentere af befuldmægtigede, der ikke har anden opgave end at begære sagen henvist til retten. De af retten hvert år foretagne opgørelser viser ligeledes forligskommissionens ringe betydning. Det kan således anføres, at af 676 i 1948 til berømmelse indleverede sager var forligsprøve kun begæret i 339 sager, og der indkom kun 7 begæringer om forligsprøve før retssags anlæggelse. Af disse 346 sager kom til behandling i forligskommissionen 322. Differencen må antages at skyldes frafald af forligsmægling mellem indleveringen og foretagelsen. Af de 322 sager forligtes 14 eller 5,04 pct., og 30 bortfaldt på grund af udeblivelse af klageren.

Disse tal er kun for et enkelt år, men rettens erfaringer viser en tydelig tendens til at søge fritagelse for den særlige forligsmægling, der af mange betragtes som en overflødig og tidsspildende formalitet.

Retten kan derfor for sit vedkommende give tanken om ophævelse af forligskommissionen sin tilslutning.

Ovenstående har været forelagt rettens handelskyndige medlemmer, der har givet det sin tilslutning.

København, den 5. december 1949.

L. N. Hvidt.

M. Krogh.

Uddrag af betænkning af 1940 angående ændring af medhjælperloven, afgivet af den af statsministeriet den 24. februar 1938 nedsatte landarbejder kommission.

Kommissionens udkast til lov om retsforholdet mellem husbond og medhjælpere.

§ 36.

Sager, der opstår af forholdet mellem husbond, og medhjælpere, behandles ved underret, forsåvidt de ikke efter en mellem parterne bestående kollektiv overenskomst kan henvises til organisationsmæssig behandling, derunder afgørelse ved den faste voldgiftsret. Ved første instans er begge parter fritaget for retsafgifter og for brugen af stemplet papir. Uanset en påstået fordrings størrelse udfærdiges stævning i sådanne sager vederlagsfrit af dommerkontoret. Forligsmægling foretages af retten, jfr. retsplejelovens § 268, litra a.

Bemærkninger til lovudkastet.

Til § 36.

Bestemmelsen svarer til medhjælperlovens (mhjl.) §§ 34 og 35.

Efter mhjl. foregår forligsmæglingen i landkommunerne, såfremt begge parter ved sagens anlæg stadig opholder sig der, ved en af sognerådet mellem kommunens beboere valgt forligskommission, i hvilken såvel arbejdsgivere som medhjælpere skal være repræsenterede. Denne ordning har været genstand for en del kritik, idet arbejderrepræsentanterne har hævdet, at bestemmelsen ikke giver nogen sikkerhed for parternes ligelige repræsentation, og at en herskende tendens til at vælge sognets mere fremstående mænd derfor har medført en overvægt for arbejdsgiversynspunkterne, samt at forligsbestræbelserne gennemgående er uden betydning og ikke giver noget positivt resultat, bl. a. fordi mæglere på grund af kredsenes ringe størrelse ikke opnår tilstrækkelig sikkerhed og kyndighed. Der er derfor fremsat ønske om en ordning, hvorefter forligsmæglingen sker i større kredse, således at der skabes virkelig sagkyndige mæglere, der på grundlag af det større antal sager og den deraf følgende større erfaring kan fastlægge en bestemt praksis. Selvom man herved må pålægge parterne pligt til at møde indenfor en større afstand, menes dette at kunne opvejes af den udvikling af trafikmidlerne, der har fundet sted siden mhjl.

Det er heroverfor af arbejdsgiverrepræsentanterne gjort gældende, at den nuværende ordning indeholder et meget værdifuldt moment, nemlig mæglernes personlige kendskab til parterne og deres mellemværende, der vil bortfalde ved den foreslåede udvidelse af kredsene, og at dette kendskab efter deres erfaring i mange tilfælde har været medvirkende til opnåelse af et gunstigt resultat af mæglingen, samt at den til brug for udvalgt fremskaffede statistik over mæglingerne i det hele viser, at der ved kommissionernes virksomhed er bilagt et stort antal stridigheder i mindelighed.

Arbejderrepræsentanterne kan imidlertid ikke anerkende denne betragtnings rigtighed, idet de mener, at man, hvor mæglerne og parterne tilhører samme snævre samfund, ikke har tilstrækkelig sikkerhed for, at mæglerne udfører deres hverv ubundet af personlige hensyn til parterne eller disses pårørende, hvorhos de anfører, at man indenfor fagorganisationerne ofte har erfaret, at en ude fra kommende mægler netop på grund af sin friere stilling kan opnå resultater af sin mægling, hvor dette er mislykkedes for den lokale repræsentation.

Resultatet af drøftelserne er blevet, at flertallet må holde for, at en overgang til større forligskredse er det mest hensigtsmæssige af de af arbejderrepræsentanterne anførte grunde, idet statistikkens oplysninger ikke findes at kunne føre til et andet resultat, fordi man ikke tør stole på, at alle afsluttede forlig går ud på en retfærdig afgørelse. Med hensyn til den nærmere ordning af mæglingen har man været inde på den tanke at bevare en særlig mæglingsinstitution, men således, at mæglerne valgtes under medvirken af arbejdsgiver- og arbejderorganisationerne. Der er dog opnået enighed om at henlægge mæglingen til retten, fordi man derved opnår en ønskelig forenkling af lovens administration, og disse sager ikke kræver nogen speciel fagkundskab, ligesom underretskredsens størrelse skønnes passende til formålet.

For ikke at bebyrde parterne med større omkostninger og flere formaliteter end tidligere foreslår man samtidig at meddele fritagelse for retsafgifter og brug af stemplet papir i 1. instans samt at pålægge dommerkontorerne en almindelig pligt til at udfærdige stævningen vederlagsfrit.

En tilsvarende bestemmelse om fritagelse for afgift og stempel findes i § 37 i lov nr. 54 af 23. marts 1937 om leje.

Dommerkontorerne er allerede efter § 4 i lov nr. 128 af 15. april 1930 angående fuldmægtige ved underretterne udenfor København m. v. forpligtede til som retshjælp for publikum at affatte stævninger i medhjælpersager, men det ved § 9 i bekendtgørelse nr. 347 af 30. december 1930 fastsatte gebyr herfor (5 —10 kr.) bortfalder ved forslaget.

Et mindretal (Ahm, Bech, Drivsholm, Laur. Hansen, Lawaetz og Løje) foreslår bestemmelsen i mhjl. § 34 bibeholdt, idet de som begrundelse heraf henviser til de foran i 3. stk. refererede argumenter samt til, at bestemmelsen ikke hidtil har givet anledning til misforståelse og i det hele må anses for tilstrækkelig.

Oversigt over forligsmæglernes erhverv og aldersfordeling,
(opgjort 31. december 1948)..

Erhverv		Under 40 år	40—49 år	50—59 år	60—69 år	70—79 år	80 år og derover	Ej oplysning om alder
Amtskontorchefer, -fuldm., -sekr....	6			3	1	2		
Amtsråds- og by- rådsmedlemmer .	3		1	1	1			
Aldersrentenydere .	2				1	1		
Apotekere.....	1				1			
Arrestforvarere....	6		1		1	4		
Arbejdere, ekspe- dienter.....	8			7		1		
Borgmestre, byråds- medlemmer.....	3				2		1	
Bibliotekarere, mu- seumsfolk.....	3		1		2			
Diverse.....	10				6	4		
Fabrikanter, mejeri- ejere.....	4				4			
Fiskere.....	1				1			
Forligsmægler som erhverv.....	1		1					
Forretningsfolk....	32		6	3	16	7		
Gårdejere, hus- mænd, gartnere og andre land- mænd.....	63		5	17	22	16	1	2
Håndværkere.....	20	2		3	9	6		
Husejere.....	2			1		1		
Kontorfolk.....	12			4	3	3	2	
Kordegne.....	1				1			
Kommunesekretæ- rer, kæmnere m. v.....	5	1	2	1	1			
Lotterikollektører..	4					3		1
At overføre...	187	3	17	40	72	48	4	3

Erhverv		Under 40 år	40—49 år	50—59 år	60—69 år	70—79 år	80 år og derover	Ej oplysning om alder
Overført...	187	3	17	40	72	48	4	3
Pantefogeder, pan- tevidner.....	3				2	1		
Rentiers.....	13				3	8	2	
Redaktører, jour- nalister.....	7	2	1		2	2		
Retsbude.....	2				2			
Revisorer.....	2			1	1			
Skovfogeder.....	1				1			
Sognefogeder.....	22			4	11	5	2	
Sognerådsformænd, skatterådsfor- mænd.....	9		2	1	4	2		
Sparekassedirektø- rer.....	7	1		3	1	2		
Tjenestemænd og pensionister.....	6				3	3		
Tjenere.....	1				1			
Ialt...	260	6	20	49	103	71	8	3
					79, d.v.s.ca. 30 pct.			
					182, d.v.s. ca. 70 pct.			